



LIETUVOS RESPUBLIKOS VALSTYBĖS KONTROLĖ

VALSTYBINIO AUDITO ATASKAITA

**KALĖJIMŲ DEPARTAMENTO PRIE LIETUVOS
RESPUBLIKOS TEISINGUMO MINISTERIJOS VALDYMO
REFORMOS INTEGRUOJANTIS Į EUROPOS SĄJUNGĄ
EFEKTYVUMO VERTINIMAS**

2003 m. spalio 1 d. Nr. 2040–7
Vilnius

**Veiklos audito 4-ojo departamento
direktorė**

Birutė Puzienė

Vyresnioji valstybinė auditorė

Almutė Juzėnienė

Vyresnysis valstybinis auditorius

Artūras Norkevičius

Valstybinė auditorė

Rita Žirlytė

Su ataskaita susipažinau:

**Kalėjų departamento prie Lietuvos Respublikos
teisingumo ministerijos direktorius**

Rimvidas Kūgis

TURINYS

IŽANGA	3
AUDITO OBJEKTAS IR SUBJEKTAS	4
AUDITO REZULTATAI.....	5
I. BAUSMIŲ VYKDYMO SISTEMOS REFORMOS PRIELAIDOS	5
1.1. <i>Kalėjimų departamento ir jame dirbančių pareigūnų statusas</i>	<i>7</i>
1.2. <i>Kalėjimų departamento pavadinimas, jo bei pavaldžių įstaigų nuostatai.....</i>	<i>9</i>
1.3. <i>Kalėjimų departamento valdymo ir veiklos aspektai.....</i>	<i>10</i>
II. KALĖJIMŲ DEPARTAMENTO STRUKTŪRINIŲ PADALINIŲ VEIKLOS POBŪDIS IR FUNKCIJŲ SANTYKIS VYKDANT STRUKTŪRINIUS PAKEITIMUS.....	12
2.1. <i>Kalėjimų departamento struktūrinių padalinių veiklos aspektai, vykdančios bausmių vykdymo sistemos reformą.....</i>	<i>12</i>
2.2. <i>Bausmės vykdančių institucijų vadovų nuomonės tyrimas dėl bausmių vykdymo sistemos valdymo reformos efektyvumo.....</i>	<i>13</i>
2.3. <i>Teisingumo ministerijos, organizuojančios bausmių vykdymo sistemos reformos įgyvendinimą, strateginis veiklos planavimas</i>	<i>16</i>
III. KALĖJIMŲ DEPARTAMENTO STRUKTŪRINIAI PAKEITIMAI	18
3.1. <i>Kalėjimų departamento struktūrinių pakeitimų teisiniai pagrindai</i>	<i>18</i>
3.2. <i>Kalėjimų departamento veiklos kryptingumas, keičiant jo struktūrą</i>	<i>20</i>
3.3. <i>Kalėjimų departamento veikla, įgyvendinant bausmių vykdymo sistemos reformą.....</i>	<i>21</i>
3.3.1. <i>Kalėjimų departamento veikla, rengiant bausmių vykdymo sistemos reformą reglamentuojančius teisės aktus</i>	<i>21</i>
3.3.3. <i>Bausmių vykdymo sistemos kompiuterizacijos lygis</i>	<i>23</i>
3.3.4. <i>Kalėjimų departamento organizuojama ir vykdoma pavaldžių įstaigų kontrolė</i>	<i>23</i>
3.3.5. <i>Kalėjimų departamento pareigūnų komandiruotės į užsienį</i>	<i>25</i>
3.3.7. <i>Kalėjimų departamento veikla, organizuojant nuteistųjų integraciją į visuomenę</i>	<i>28</i>
3.3.8. <i>Pareiginės algos priemonių skyrimas Kalėjimų departamento darbuotojams</i>	<i>29</i>
3.3.9. <i>Kalėjimų departamento veikla, centralizuojant valstybės įmonių prie pataisos namų likutinį pelną bei Socialinės paramos nuteistiesiems fondo lėšas.....</i>	<i>31</i>
IV. PERSONALO POLITIKOS FORMAVIMAS BAUSMIŲ VYKDYMO SISTEMOS REFORMOS METU	33
4.1. <i>Kalėjimų departamento pareigūnų skyrimas į tarnybą</i>	<i>35</i>
4.2. <i>Kalėjimų departamento pareigūnų ir kitų darbuotojų kvalifikacija</i>	<i>38</i>
4.3. <i>Pareiginių laipsnių suteikimas pareigūnams</i>	<i>39</i>
4.4. <i>Kalėjimų departamento pareigūnų atestavimo komisijų veikla.....</i>	<i>40</i>
V. NUTEISTŪJŲ SVEIKATOS PRIEŽIŪROS ORGANIZAVIMAS	42
5.1. <i>Nuteistųjų asmenų sveikatos priežiūros organizavimo problemos, kuriant bausmių vykdymo sistemą</i>	<i>42</i>
5.2. <i>Kalėjimų departamento Sveikatos priežiūros tarnybos veikla.....</i>	<i>43</i>
VI. PATAISOS INSPEKCIJŲ KŪRIMAS IR VALDYMAS	44
6.1. <i>Pataisos inspekcijų personalas</i>	<i>46</i>
6.2. <i>Į pataisos inspekcijų įskaitas įrašytų asmenų priežiūros problemos.....</i>	<i>47</i>
LAIKOTARPIS	47
6.3. <i>Pataisos inspekcijų materialinis aprūpinimas.....</i>	<i>49</i>
VII. KALĖJIMŲ DEPARTAMENTO MOKYMO CENTRO VEIKLA	50
1 PRIEDAS	59
2 PRIEDAS	60
3 PRIEDAS	61
4 PRIEDAS	63

IŽANGA

Lietuvos Respublikos valstybei integruojantis į Europos Sąjungą, Lietuvoje pradėta vykdyti teisinės sistemos reforma, kurios metu formuojami reformos teisiniai pamatai, pradeda funkcionuoti pertvarkytos ir sukurtos naujos institucijos.

Lietuvos bausmių vykdymo sistemos reformą lėmė pasikeitimai visuomenės gyvenime, rinkos ekonomika, Lietuvos tarptautiniai santykiai ir narystė tarptautinėse organizacijose bei poreikis keisti bausmių vykdymo sistemos statusą bei pavaldumą, humanizuoti nuteistųjų asmenų bausmės vykdymo sąlygas, sukurti efektyvų nuteistųjų asmenų integracijos į visuomenę procesą bei efektyviai administruoti bausmių vykdymo sistemai skiriamas lėšas.

Buvusi uždara sovietinė pataisos įstaigų sistema nebeatitiko Europos šalių bausmių vykdymo standartų, neužtikrino pagrindinių žmogaus teisių ir laisvių įgyvendinimo, elgesio su įkalintais asmenimis minimalių taisyklių.

Bausmių vykdymo sistemos reforma vykdoma siekiant pertvarkyti Lietuvos pataisos įstaigų sistemą, skatinti jos atvirumą visuomenei, peržiūrėti bausmių vykdymo sistemos teisinį reglamentavimą, nuteistųjų asmenų teisinę padėtį, ieškoma naujų bausmes vykdančių institucijų valdymo bei darbo organizavimo formų. Bausmių vykdymo sistemos funkcionavimo ir persitvarkymo problemos yra aktualios visuomenei, todėl jos dažnai gvildenamos visuomenės informavimo priemonėse.

Bausmių vykdymo sistemos administravimas ir nuteistųjų asmenų laisvių ir teisių užtikrinimas yra vienas iš kriterijų, pagal kuriuos vertinamas šalies pasirengimas tapti ir būti tarptautinės bendrijos nare.

Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos valdymo reformų integruojantis į Europos Sąjungą efektyvumas vertinamas analizuojant Kalėjimų departamento bei jo struktūrinių padalinių funkcijas kaip atskiras veiklos sritis: Kalėjimų departamento pasirengimas vykdyti bausmių vykdymo sistemos reformą ir jos vykdymo aspektai, Kalėjimų departamento vidinės struktūros pakeitimai, personalo politikos formavimas, nuteistųjų asmenų sveikatos priežiūros organizavimas, pataisos inspekcijų sistemos kūrimas ir valdymas, taip pat Kalėjimų departamento Mokymo centro veikla, organizuojant bausmes vykdančių institucijų darbuotojų mokymą ir kita.

Pasirinktos Kalėjimų departamento veiklos sritys vertintinos kaip esminės, organizuojant ir vykdant bausmių vykdymo sistemos reformą, be to, pagal šias veiklos sritis galima palyginti Lietuvos bausmių vykdymo sistemą su užsienio šalių sistema.

Audito metu nebuvo vertinama, ar Kalėjimų departamento veikla, sudarant sąlygas bausmių vykdymui, humanizuojant nuteistųjų ir kalinamųjų laikymo sąlygas laisvės atėmimo ir kardomojo kalinimo įstaigose, atitinka Lietuvos Respublikos įstatymų ir tarptautinių sutarčių bei kitų Europos Sąjungos teisės aktų reikalavimus.

Valstybės kontrolės veiklos audito 4-ojo departamento vyresnieji valstybiniai auditoriai Almutė Juzėnienė ir Artūras Norkevičius, valstybinė auditorė Rita Žirlytė, vykdydami Valstybės kontrolės 2003-03-18 pavedimą Nr. 2040–7, atliko Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos valdymo reformos integruojantis į Europos Sąjungą efektyvumo vertinimą.

Audituojamas laikotarpis – nuo 2000-09-01 iki 2003-09-30.

AUDITO OBJEKTAS IR SUBJEKTAS

Audito objektas – Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos valdymo reformos integruojantis į Europos Sąjungą efektyvumas.

Audito subjektas – Kalėjimų departamentas prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos. Adresas: L. Sapiegos g.1, LT-2600 Vilnius, Lietuvos Respublika (identifikavimo kodas – 8869712). Kalėjimų departamentas kaip biudžetinė įstaiga 1997-10-30 įregistruotas Statistikos departamente prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, įregistravimo Nr. BD-97-1336. Įregistravimo pažymėjime nurodyta veiklos rūšis: vadovavimas tardymo izoliatorių, kalėjimų, pataisos darbų įstaigoms ir jų veikla. Steigėjas – Lietuvos Respublikos Vyriausybė, kodas – 8860457.

Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, Pataisos reikalų valdyba prie Vidaus reikalų ministerijos 1990 m. buvo reorganizuota į Pataisos reikalų departamentą prie Vidaus reikalų ministerijos.

Teisinės sistemos reformos pirmajame – pereinamajame – etape Lietuvos kriminalinių bausmių vykdymo sistema 2000-09-01 buvo perduota iš Vidaus reikalų ministerijos valdymo srities į Teisingumo ministerijos valdymo sritį. Pataisos reikalų departamentui buvo grąžintas nepriklausomos Lietuvos tarpukario laikais turėtas pavadinimas ir dabar jis vadinasi Kalėjimų departamentu prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos (toliau – Kalėjimų departamentas).

Audituojamu laikotarpiu Kalėjimų departamento direktoriaus pareigas ėjo ir buvo atsakingi: Jonas Blaževičius (nuo 2000-09-01 iki 2002-06-02), Arūnas Bakučionis (nuo 2002-06-03 iki 2002-06-16), Skirmantas Agurkis (nuo 2002-06-17 iki 2002-12-11), Ramūnas Kalendra (nuo 2002-12-12 iki 2003-04-21) ir Rimvidas Kūgis (nuo 2003-04-22 iki šiol).

Jonas Blaževičius ėjo buvusio Pataisos reikalų departamento prie Vidaus reikalų ministerijos direktoriaus pareigas nuo 1990 m.

Kalėjimų departamentui yra pavaldžios 14 pataisos įstaigų, kurios vykdo kardomąjį kalinimą (suėmimą) ir laisvės atėmimo bausmę, 9 valstybės įmonės, 52 miestų (rajonų) pataisos inspekcijos, kurios vykdo bausmes, nesusijusias su laisvės atėmimu, ir lygtinai paleistų iš laisvės atėmimo vietų prieš terminą asmenų priežiūrą, bei Mokymo centras, kuriame pareigūnai bei kiti valstybės tarnautojai išeina įvadinį mokymą ir tobulina kvalifikaciją.

Kalėjimų departamentas vykde šias programas:

- 2001 m. – 5 programos – kardomojo kalinimo ir kriminalinių bausmių vykdymo organizavimo, bausmių vykdymo sistemos veiklos užtikrinimo, personalo profesinio tobulinimo, nuteistųjų užimtumo ir profesinio lavinimo, pensinio aprūpinimo;
- 2002 m. – 6 programos – kardomojo kalinimo ir kriminalinių bausmių vykdymo organizavimo, bausmių vykdymo sistemos veiklos užtikrinimo, personalo profesinio tobulinimo, statybos, projektavimo darbų ir ilgalaikio turto įsigijimo, apmokamų paslaugų teikimo, pensinio aprūpinimo.

2003–2005 m. bus vykdomos 7 programos – kardomojo kalinimo ir kriminalinių bausmių vykdymo organizavimo, bausmių vykdymo sistemos veiklos užtikrinimo, personalo profesinio tobulinimo, statybos, projektavimo darbai ir ilgalaikio turto įsigijimo, specialioji apmokamų paslaugų teikimo programa, pensinio aprūpinimo, Nacionalinė narkotikų kontrolės ir narkomanijos prevencijos programa.

Kalėjimų departamento veiklą reglamentuoja Lietuvos Respublikos 2000-04-18 įstatymu Nr. VIII-1631 patvirtintas Tarnybos Kalėjimų departamente prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos statutas (toliau – Statutas) (Žin., 2000, Nr. 39-1088), teisingumo ministro 2000-09-01 įsakymu Nr. 184 patvirtinti Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos nuostatai (toliau – Kalėjimų departamento nuostatai) (Žin., 2000, Nr. 76-2310).

AUDITO REZULTATAI

I. BAUSMIŲ VYKDYMO SISTEMOS REFORMOS PRIELAIDOS

Pataisos reikalų valdyba prie Vidaus reikalų ministerijos 1990 m. buvo reorganizuota į Pataisos reikalų departamentą prie Vidaus reikalų ministerijos.

Lietuvos bausmių vykdymo sistemos reforma vykdoma pagal Seimo 1998-06-25 nutarimo Nr. VIII-810 „Dėl teisinės sistemos reformos metmenų (nauja redakcija) ir jų įgyvendinimo“ IV skyriaus „Bausmių vykdymo sistemos kūrimas“ nuostatas (Žin., 1998, Nr. 61-1736) (toliau – Teisinės sistemos reformos metmenys).

Audito metu išanalizavus bausmių vykdymo sistemos teisinę bazę, išskirti šie pagrindiniai bausmių vykdymo sistemos reformos tikslai:

- atlikti bausmių vykdymo sistemos reformos organizacines ir teisines priemones,
- pakeisti bausmių vykdymo sistemos statusą bei pavaldumą,
- humanizuoti nuteistųjų asmenų bausmės vykdymo sąlygas pagal tarptautinius standartus,
- sukurti efektyvų nuteistųjų asmenų integracijos į visuomenę procesą,
- skatinti nuteistųjų asmenų pozityvų elgesį,
- efektyviai administruoti bausmių vykdymo sistemai skiriamas lėšas,

- diegti naujas bausmių vykdymo sistemos valdymo ir darbo organizavimo formas.

Nauja Teisinės sistemos reformos metmenų redakcija numato šios reformos tolesnio įgyvendinimo pagrindines nuostatas bei gaires. Bausmių vykdymo sistemos reformos metu daugiausia dėmesio skiriama laisvės atėmimo bausmės vykdymui. Esminiai pakeitimai siejami su nuteistųjų klasifikavimu, skatinimo priemonių pagausinimu, profesinio rengimo ir mokymo perorientavimu. Nuteistųjų klasifikavimas turi sudaryti prielaidas jiems pataisyti, o baudžiamoji politika orientuojama į platesnį bausmių, nesusijusių su laisvės atėmimu, taikymą.

Bausmių vykdymo sistemos reforma susideda iš teisinės ir organizacinių dalių.

– Vykdamt *teisinę reformos dalį*, buvo rengiami nauji Baudžiamojo ir Bausmių vykdymo kodeksai, su jais susijusių įstatymų ir kitų teisės aktų projektai. Baudžiamajame kodekse buvo nustatytos bausmių rūšys ir apibrėžtas jų turinys, o Bausmių vykdymo kodekse reglamentuojama visų bausmių vykdymo tvarka ir sąlygos.

– Vykdamt *organizacinę reformos dalį*, nuo 2000-09-01 įsigaliojus Lietuvos Respublikos Tarnybos Kalėjimų departamente prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos statuto patvirtinimo įstatymui (toliau – Statuto patvirtinimo įstatymas) (Žin., 2000, Nr. 39-1088), Pataisos reikalų departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos buvo perduotas iš Vidaus reikalų ministerijos į Teisingumo ministerijos valdymo sritį ir tapo Kalėjimų departamentu prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos.

Kartu nuo 2000-09-01 Kalėjimų departamentui tapo pavaldžios rajonų ir miestų pataisos darbų inspekcijos, kurios iki tol buvo vietų policijos komisariatų sudėtyje. Taip pat pasikeitė Kalėjimų departamento ir jam pavaldžių įstaigų santykiai su Vidaus reikalų ministerija ir policija.

Kalėjimų departamentas tapo atsakingu už visų bausmių (išskyrus baudą ir turto konfiskavimą) ir baudžiamojo poveikio priemonių vykdymą.

Pagal Statuto patvirtinimo įstatymo įgyvendinimo įstatymo 2 ir 3 str. nuostatas (Žin., 2000, Nr. 39-1091) nuo 2000-09-01 Vidaus reikalų ministerija ir toliau organizavo, o jos tarnybos už Kalėjimų departamentą vykdė funkcijas, kurias iki Pataisos reikalų departamento perdavimo iš Vidaus reikalų ministerijos valdymo srities į Teisingumo ministerijos valdymo sritį atliko Vidaus reikalų ministerijos tarnybos. Šių funkcijų už Kalėjimų departamentą atlikimas buvo nutrauktas nuo 2002-01-01, kai joms atlikti buvo skirtos lėšos Kalėjimų departamentui.

Lietuvos teisinės sistemos reforma buvo pradėta vykdyti pagal Seimo 1993-12-14 nutarimu Nr. I-331 patvirtintus Teisinės sistemos reformos metmenis. Vyriausybės 1994-06-09 nutarimu Nr. 455 buvo pritarta Teisinės sistemos reformos įgyvendinimo programai, nustatančiai, kad reforma vykdoma trimis etapais ir ji turėtų trukti 10–15 metų.

Kadangi iškilo būtinybė naujai įvertinti kai kuriuos aspektus, kurių nenumatė 1993-12-14 patvirtinti Teisinės sistemos reformos metmenys (nebuvo numatyta bausmių vykdymo sistemos reforma),

Seimo 1998-06-25 nutarimu Nr. VIII-810 buvo patvirtinta nauja Teisinės sistemos reformos metmenų redakcija. Seimas šio nutarimo 2 str. pasiūlė Vyriausybei iki 1998-12-01 patvirtinti Teisinės sistemos reformos metmenų įgyvendinimo programą, tačiau tokia programa patvirtinta nebuvo.

Kalėjimų departamento vadovų teigimu, bausmių vykdymo sistemos reformos pagrindinės priemonės buvo numatytos ir vykdomos vadovaujantis Vyriausybės nutarimais pritartomis šiomis programomis: 1997-12-29 nutarimu Nr. 1488 pritarta Darbo vietų steigimo asmenims, laikomiems laisvės atėmimo vietose, ir pastatų bei technologinių įrengimų renovacijos programa, 1997-12-30 nutarimu Nr. 1497 pritartomis priemonėmis laisvės atėmimo ir kardomojo kalinimo įstaigų veiklai pertvarkyti bei 1997-12-30 nutarimu Nr. 1498 pritarta Laisvės atėmimo ir kardomojo kalinimo vietų kapitalinės statybos darbų 1998–2000 metų programa.

Šiose buvusio Pataisos reikalų departamento prie Vidaus reikalų ministerijos parengtose ir Vyriausybės pritartose programose numatytos priemonės nesuformuluotos Kalėjimų departamente, kurio svarbiausias uždavinys organizuoti ir vykdyti bausmių vykdymo sistemos reformą.

Išvada

Bausmių vykdymo sistemos reforma buvo vykdoma iš esmės nesuformulavus bausmių vykdymo sistemos reformos ilgalaikių tikslų ir prioritetinių kryptių, nenustačius reformos įgyvendinimo būdų (priemonių), žmonių, finansinių ir materialinių išteklių, už atskirų priemonių įgyvendinimą atsakingų vykdytojų bei atsiskaitymo už rezultatus tvarkos.

1.1. Kalėjimų departamento ir jame dirbančių pareigūnų statusas

Iki bausmių vykdymo sistemos reformos pradžios (iki 2000-09-01) Pataisos reikalų departamento prie Vidaus reikalų ministerijos veikla buvo reglamentuojama Tarnybos vidaus reikalų sistemoje statutu (Žin., 1991, Nr. 25-679).

Teisinės sistemos reformos metmenyse numatyta, kad „bausmių vykdymo sistemos kūrimo organizacinę reformos dalį sudaro Pataisos reikalų departamento prie Vidaus reikalų ministerijos perdavimas Teisingumo ministerijai. Kalėjimų departamentas prie Teisingumo ministerijos tampa civiline įstaiga; jos kompetencija ir funkcijos plečiamos sudarant realias galimybes daryti įtaką bausmių vykdymo politikai. Kalėjimų departamento ir jam pavaldžių įstaigų pareigūnai tampa kalėjimų pareigūnais. Jiems nustatomos tokios pat socialinės garantijos kaip ir vidaus reikalų sistemos pareigūnams ir pakeliamas tarnybinis atlyginimas“.

Šiuo metu Kalėjimų departamento veiklą reglamentuoja Lietuvos Respublikos 2000-04-18 įstatymu Nr. VIII-1631 patvirtintas Tarnybos Kalėjimų departamente prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos statutas, o tai reiškia, kad tarnyba Kalėjimų departamente, kaip ir anksčiau, reglamentuojama ir tvarkoma statutiniais pagrindais.

Bausmių vykdymą organizuojančioje institucijoje – Kalėjimų departamente – 2003-06-30 buvo patvirtinta iš viso 96,5 darbuotojų etatų. Iš to skaičiaus: statutinių – 77 (80 proc.), karjeros valstybės tarnautojų – 4 (4 proc.) bei dirbančių pagal darbo sutartis – 15,5 (16 proc.) etatų.

Dabartinis Kalėjimų departamento statusas iš dalies neatitinka Teisinės sistemos reformos metmenų (nauja redakcija) nuostatos, kad Kalėjimų departamentas turi tapti civiline įstaiga.

Kaip buvo iki bausmių vykdymo sistemos reformos, taip ir šiuo metu tarnyba Kalėjimų departamente reglamentuojama statutiniais pagrindais.²

Kalėjimų departamentas tapo civiline įstaiga tik ta prasme, kad šiuo metu jis yra Teisingumo ministerijos valdymo srityje.

Rengiant tolimesnes bausmių vykdymo sistemos veiklos priemones, sprendimas Kalėjimų departamento bei jam pavaldžių įstaigų administracijose dirbančių pareigūnų statuso keitimo į nestatutinius pareigūnus klausimas.

Lietuvos kriminalinių bausmių vykdymo sistemą perdavus iš Vidaus reikalų ministerijos į Teisingumo ministerijos valdymo sritį ir Kalėjimų departamentui netapus civiline įstaiga, laikotarpiu nuo 2000-09-01 iki 2003-07-01 šio departamento administracijos statutiniams pareigūnams išlaikyti iš viso buvo padaryta išlaidų (išskyrus darbo užmokestį):

- 299,4 tūkst. Lt priedų išmokėta už pareiginį laipsnį;
- 109,1 tūkst. Lt biudžeto lėšų panaudota aprūpinti tarnybinėmis uniformomis;
- iš tarnybos Kalėjimų departamente į pensiją išėjo 96 pareigūnai, kuriems išmokėta 803,5 tūkst. Lt pensijų.

Išvada

Kalėjimų departamentui netapus civiline įstaiga, kaip numatyta Seimo patvirtintuose Teisinės sistemos reformos metmenyse, šio departamento administracijos statutiniams pareigūnams

Užsienio šalių praktika.

Pagal užsienio šalių, reformavusių bausmių vykdymo sistemas (Prancūzija, Belgija ir kt.), patirtį, įkalinimo įstaigose dirba valstybės tarnautojai (civiliai tarnautojai), jų statusas ir kompetencija yra aiškiai atskirti.

Centrinių bausmių vykdymo sistemos institucijų bei įkalinimo įstaigų administracijų vadovai, jų pavaduotojai, techninių administracinių tarnybų bei probacijos¹ tarnybų darbuotojai yra civiliai asmenys, neuniformuoti, jų tarnyba įkalinimo įstaigose reglamentuojama atskiru įstatymu.

Pataisos įstaigose dirbančių prižiūrėtojų korpuso bei kitų asmenų, savo tarnyboje nuolat turinčių kontaktų su nuteistaisiais, tarnyba tvarkoma statutiniais pagrindais.

¹ Probacija – baudžiamosios atsakomybės realizavimo forma, teismo sprendimu taikoma nusikaltimų padariusiems asmenims, kaip lygtinio pobūdžio alternatyva paskirtam bausmės atlikimui, ir pasireiškianti nuteistųjų asmenų priežiūra, jų elgesio kontrole bei socialine parama jiems.

² Lietuvos Respublikos 2000-04-18 įstatymu Nr. VIII-1631 patvirtintas Tarnybos Kalėjimų departamente prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos statutas//Žin., 2000, Nr. 39-1088.

išlaikyti laikotarpiu nuo 2000-09-01 iki 2003-07-01 papildomai reikėjo iš viso 1 212,0 tūkst. Lt biudžeto lėšų.

1.2. Kalėjimų departamento pavadinimas, jo bei pavaldžių įstaigų nuostatai

Nuo 2000-09-01 įsigaliojus Statutui, Pataisos reikalų departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos buvo perduotas iš Vidaus reikalų ministerijos valdymo srities į Teisingumo ministerijos valdymo sritį ir tapo Kalėjimų departamentu prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos.

Vyriausybė, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso, patvirtinto 2000-09-26 įstatymu Nr. VIII-1968, Baudžiamojo proceso kodekso, patvirtinto 2002-03-14 įstatymu Nr. IX-785, ir Bausmių vykdymo kodekso, patvirtinto 2002-06-27 įstatymu Nr. IX-994, įsigaliojimo ir įgyvendinimo tvarkos įstatymo (Žin., 2002, Nr. 112-4970) 16 str., 2003-04-24 nutarimu Nr. 514 „Dėl kai kurių terminuoto laisvės atėmimo ir laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmės vykdančių institucijų pavadinimų pakeitimo“ (Žin., 2003, Nr. 40-1833) pakeitė bausmės vykdančių institucijų pavadinimus. Buvusios kolonijos nuo Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekso įsigaliojimo dienos (2003-05-01) vadinamos pataisos namais.

Dabartinis Kalėjimų departamento pavadinimas ne visiškai atitinka bausmių vykdymo sistemos prasmę. Pakeitus bausmės vykdančių institucijų pavadinimus, svarstyтина, ar dabartinis Kalėjimų departamento pavadinimas yra tinkamas.

Teisingumo ministro 2000-09-01 įsakymu Nr. 184 patvirtintuose Kalėjimų departamento nuostatuose nenurodyta:

- įstaigos veiklos pobūdis ir tikslai;
- valdymo institucijų sudarymo tvarka, jų kompetencija, funkcijos ir atsakomybė;
- nuostatos, susijusios su biudžetinės įstaigos ypatybėmis (specifika);
- darbo apmokėjimo tvarka;
- finansinės veiklos kontrolė, kaip reglamentuota Biudžetinių įstaigų įstatymo 5 str.

Teisingumo ministro 2003-06-04 įsakymu Nr. 168 patvirtintų Kalėjimų departamentui pavaldžių įstaigų nuostatuose, nesilaikant Biudžetinių įstaigų įstatymo 2 str. reikalavimų, jos neįvardintos kaip biudžetinės įstaigos.

Teisingumo ministro 2002-01-22 įsakymu Nr. 16 patvirtinti Kalėjimų departamentui pavaldžių Kauno, Klaipėdos, Panevėžio, Šiaulių ir Vilniaus regionų pataisos inspekcijų nuostatai. Pataisos inspekcijos yra iš valstybės biudžeto lėšų išlaikomos įstaigos, tačiau nuostatuose jos neįvardintos kaip biudžetinės įstaigos, nenurodyta darbuotojų priėmimo į darbą tvarka bei lėšų naudojimo tvarka, kaip tai numato Biudžetinių įstaigų įstatymo 2 ir 5 str.

Išvada

Teisingumo ministro 2000-09-01 įsakymu Nr. 184 patvirtinti Kalėjų departamento nuostatai, 2002-01-22 įsakymu Nr. 16 patvirtinti Kalėjų departamentui pavaldžių Kauno, Klaipėdos, Panevėžio, Šiaulių ir Vilniaus regionų pataisos inspekcijų nuostatai ir 2003-06-04 įsakymu Nr. 168 patvirtintų Kalėjų departamentui pavaldžių įstaigų nuostatai neatitinka Biudžetinių įstaigų įstatymo 2 ir 5 str. reikalavimų.

1.3. Kalėjų departamento valdymo ir veiklos aspektai

Pažymėtina 2002 m. Kalėjų departamente vykusio vadovų kaita.

Bausmių vykdymo sistemos reformos metu Kalėjų departamentui vadovavo: Jonas Blaževičius (nuo 2000-09-01 iki 2002-06-02), Arūnas Bakučionis (nuo 2002-06-03 iki 2002-06-16), Skirmantas Agurkis (nuo 2002-06-17 iki 2002-12-11), Ramūnas Kalendra (nuo 2002-12-12 iki 2003-04-21) ir Rimvydas Kūgis (nuo 2003-04-22 iki šiol).

Kalėjų departamento vadovai yra atsakingi už visos bausmių vykdymo sistemos valdymą, jie vadovauja institucijos politikos įgyvendinimo veiksams. Vadovų kaita buvo viena iš priežasčių, dėl kurių Kalėjų departamentas negalėjo nuosekliai siekti jam numatytų tikslų ir uždavinių įgyvendinimo bei užtikrinti bausmių vykdymo sistemos reformos tęstinumo.

Nesant nuolatinio Kalėjų departamento vadovo, o paskirtų laikinai eiti Kalėjų departamento vadovo pareigas vykdomi organizaciniai struktūros pakeitimai bei nestabilumas susilpnino Kalėjų departamento pareigūnų motyvaciją efektyviai vykdyti bausmių vykdymo sistemos reformą.

Bausmių vykdymo sistemos kūrimo, personalo valdymo, nuteistųjų asmenų užimtumo, gamybos bei kitiems klausimams organizuoti ir spręsti **Kalėjų departamente yra sudarytos šios komisijos ir tarybos:**

- *Komisija programų vykdymui kontroliuoti* (Kalėjų departamento direktoriaus 2002-03-14 įsakymas Nr. 33);
- *Kalėjų departamento prie Teisingumo ministerijos ūkinės ir finansinės veiklos taryba prie Kalėjų departamento direktoriaus* (Kalėjų departamento direktoriaus 2002-07-04 įsakymas Nr. 84);
- *Vidaus kontrolės komisija* (Kalėjų departamento direktoriaus 2002-08-10 įsakymas Nr. 121);
- *Kalėjų departamentui pavaldžių įstaigų bei valstybės įmonių direktorių taryba prie Kalėjų departamento direktoriaus* (teisingumo ministro 2002-09-25 įsakymas Nr. 255);
- *Dokumentų ekspertų komisija* (Kalėjų departamento direktoriaus 2002-12-12 įsakymas Nr. 182);
- *Specialioji ekspertų komisija* (Kalėjų departamento direktoriaus 2003-01-17 įsakymas Nr. 4/07-RN-2 RN);

- *Kalėjimų departamentui pavaldžių valstybės įmonių prie pataisos darbų kolonijų ir gamybos barų prie pataisos darbų įstaigų finansiniams, ūkiniams ir gamybiniais klausimams spręsti komisija* (Kalėjimų departamento direktoriaus 2003-01-31 įsakymas Nr. 4/07-26);

- *Kalėjimų departamentui pavaldžių valstybės įmonių prie pataisos darbų kolonijų direktorių taryba* (Kalėjimų departamento direktoriaus 2003-02-17 įsakymas Nr. 4/07-33);

- *Koordinacinė direktorių taryba.*³

Daugeliu atvejų komisijos ir tarybos sudarytos iš tų pačių asmenų. Dažniausiai posėdžių metu sprendžiami iš esmės tie patys klausimai, susiję su pataisos įstaigų ar valstybės įmonių ūkine ir finansine veikla, taigi komisijų ir tarybų veikla dubliuojasi. Ne visų komisijų ir tarybų posėdžiai buvo protokoluojami. Neretai kelių komisijų ir tarybų posėdžiai buvo protokoluojami viename protokole.

Kalėjimų departamente sudarytos komisijos ir tarybos iš esmės nesvarstė bausmių vykdymo sistemos reformos strategijos, eigos bei pasiektų rezultatų.

Kuriant naują bausmių vykdymo sistemą, vykdamas esminius pakeitimus bei siekiant bausmių vykdymo sistemos valdymo efektyvumo ir skaidrumo, vadovybei reikėtų svarstyti Kalėjimų departamente įsteigtų visų komisijų ir tarybų tikslingumo klausimą.

Kalėjimų departamento direktoriaus 2002-08-26 įsakymu Nr. 126 patvirtinti Kalėjimų departamento darbo grupių ir komisijų darbo organizavimo nuostatai, kurių vykdymo kontrolė pavesta Organizacinio skyriaus viršininkui. Nustatyta atvejų, kai Organizacinis skyrius netinkamai vykdė komisijų ir tarybų kontrolę:

Pavyzdys.

Vadovaudamasis teisingumo ministro 2001-04-12 įsakymu Nr. 68 patvirtinta Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos pareigūno tarnybinio pažymėjimo formos bei šių pažymėjimų išdavimo, keitimo ir paėmimo iš pareigūnų tvarka, direktorius 2002-02-15 įsakymu Nr. 22 sudarė Kalėjimų departamento netinkamų tarnybinių pažymėjimų sunaikinimo komisiją. Šios komisijos pirmininkas – direktoriaus pavaduotojas A. Bakučionis – nedirba nuo 2002-07-26, komisijos narys – Personalo skyriaus viršininkas K. Jurkėnas – nedirba nuo 2003-05-30. Direktoriaus 2002-02-15 įsakymu Nr. 22 nepaskirtas asmuo, kuris kontroliuotų 2001-04-12 įsakymo Nr. 68 vykdymą.

Vadovaujantis Statutu, bausmių vykdymo sistemos darbuotojams yra suteikiami pareiginiai laipsniai. Pagal direktoriaus 2000-09-01 įsakymą Nr. 2 TE direktoriaus pavaduotojo pareiginis laipsnis buvo suteiktas 9-ių ir pagal 2003-06-04 įsakymą Nr. 4/07-98 – 14-os struktūrinių padalinių vadovams.

³ Ši taryba buvo įsteigta iki bausmių vykdymo sistemos reformos pradžios, kai bausmes vykdančios institucijos buvo Vidaus reikalų ministerijos valdymo srityje. Taryba buvo sudaryta tik iš pataisos įstaigų direktorių, jos sudėtyje nebuvo Pataisos reikalų departamento darbuotojų. Kalėjimų departamente nėra šios Tarybos steigimo dokumentų.

Kalėjimų departamento direktoriaus pavaduotojo pareiginis laipsnis taip pat buvo suteiktas Vilniaus, Kauno, Klaipėdos regionų pataisos inspekcijų direktoriams.

Pagal direktoriaus 2000-05-16 įsakymą Nr. 4/07-84 Kalėjimų departamento direktoriaus trims pavaduotojams buvo suteiktas pareiginis generalinio direktoriaus pavaduotojo laipsnis.

Už turimą direktoriaus pavaduotojo pareiginį laipsnį yra nustatytas 0,55 MMA dydžio pareiginės algos priedas. Kalėjimų departamento 18-ai pareigūnų nustačius direktoriaus pavaduotojo pareiginį laipsnį, Kalėjimų departamento struktūrinių padalinių ir 3-jų pataisos inspekcijų išlaidos (priedai už pareiginį laipsnį ir socialinio draudimo įmokos) kas mėnesį sudaro 5 577 Lt, o per metus – 66 920 Lt.

Išvados

- **Vadovų kaita buvo viena iš priežasčių, dėl kurių Kalėjimų departamentas negalėjo nuosekliai siekti jam numatytų tikslų ir uždavinių įgyvendinimo bei užtikrinti bausmių vykdymo sistemos reformos tęstinumo.**
- **Kalėjimų departamente sudarytos komisijos ir tarybos iš esmės nesvarstė bausmių vykdymo sistemos reformos strategijos, eigos bei pasiektų rezultatų.**

II. KALĖJIMŲ DEPARTAMENTO STRUKTŪRINIŲ PADALINIŲ VEIKLOS POBŪDIS IR FUNKCIJŲ SANTYKIS VYKDANT STRUKTŪRINIUS PAKEITIMUS

2.1. Kalėjimų departamento struktūrinių padalinių veiklos aspektai, vykdant bausmių vykdymo sistemos reformą

Audito metu Kalėjimų departamento organizuojamos ir vykdomos bausmių vykdymo sistemos reformos efektyvumas vertinamas pagal struktūrinių padalinių vykdomas funkcijas.

Kalėjimų departamento darbuotojams buvo pateikta anketa dėl jų struktūriniame padalinyje atliekamo darbo pobūdžio. Kalėjimų departamento darbuotojai (74 proc. apklaustųjų) į anketoje pateiktą klausimą, ką reikėtų keisti darbe, kad tarnybos veikla labiau atitiktų jai keliamus uždavinius, atsakė, kad pirmiausia reikėtų didinti etatų skaičių, gerinti darbo materialines bei organizacines technines sąlygas. Darbuotojai pagal savo kompetenciją išvardijo nuo 1 iki 6 funkcijų, kurios jų padaliniams yra nebūdingos, nevykdytinos, ir kurių atsisakius, jų veikla taptų efektyvesnė.

Kalėjimų departamento vadovybei tikslinga organizuoti jo struktūrinių padalinių vykdomų funkcijų auditą, tiksliau apibrėžti kiekvieno padalinio funkcijas, atsisakyti jiems nebūdingos veiklos.

Siekiant įvertinti paties Kalėjimų departamento vaidmenį bausmių vykdymo sistemoje, buvo palygintas darbo laikas, kurią Kalėjimų departamento darbuotojai skiria pavaldžių įstaigų veiklos kontrolei, su darbo laiku, skiriamu šių įstaigų koordinavimui, taip pat organizavimui, metodinei pagalbai ir inspektavimui.

Pagal apklausos duomenis Kalėjimų departamento struktūrinių padalinių darbuotojai, atsižvelgiant į padaliniams nustatytus uždavinius ir funkcijas, nuo 5 iki 60 proc. darbo laiko skiria pavaldžių įstaigų metodinei pagalbai, nuo 5 iki 50 proc. – organizavimui, nuo 5 iki 40 proc. – pavaldžių įstaigų veiklos kontrolei, nuo 5 iki 35 proc. – koordinavimui ir nuo 3 iki 20 proc. – inspektavimui.

Pagal struktūrinių padalinių nuostatuose įvardytas funkcijas Kalėjimų departamento darbuotojai daugiausia vykdo kontrolės (18 proc.) funkcijas. Kitos nustatytos funkcijos atrodo taip: organizavimo (11 proc.), metodinės pagalbos (8 proc.), inspektavimo (4,1 proc.) bei koordinavimo (3,8 proc.). Likusios padalinių nuostatuose įvardytos funkcijos nesusijusios su pavaldžių įstaigų veikla.

Beveik pusė apklaustųjų Kalėjimų departamentui pavaldžių įstaigų vadovų teigė,

kad Kalėjimų departamento darbuotojai daugiausia dėmesio skiria pavaldžių įstaigų veiklos kontrolei, tik po to – jų veiklos organizavimui, koordinavimui bei metodinei pagalbai.

Kalėjimų departamento vadovybei vertinant departamento vykdomų pavaldžių įstaigų veiklos kontrolės, organizavimo ir koordinavimo funkcijų santykį, jų nuomone, turėtų dominuoti kontrolės (50 proc.), po to – organizavimo (30 proc.) bei koordinavimo (20 proc.) funkcijos.

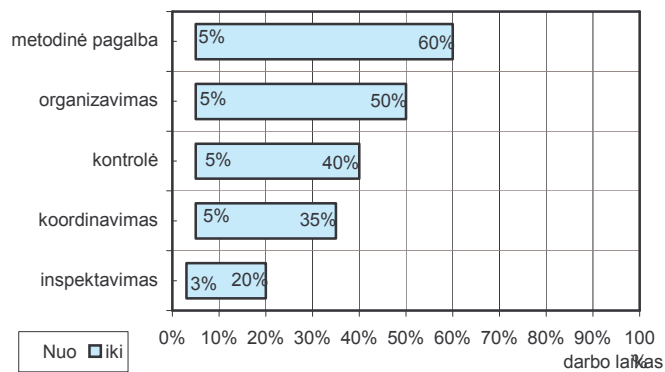
Kalėjimų departamento vadovybei kuriant valdymo ir veiklos strategiją, laipsniškai įgyvendinant naują bausmių vykdymo sistemą bei siekiant reformos efektyvumo, reikėtų tiksliau apibrėžti kriminalinių bausmių vykdymą organizuojančios institucijos – Kalėjimų departamento – administracijos darbuotojų vykdomas funkcijas bausmių vykdymo sistemoje bei santykius su pavaldžiomis įstaigomis.

Išvada

Kalėjimų departamento struktūrinių padalinių funkcijos bei pagrindinis darbas su pavaldžiomis įstaigomis yra metodinės pagalbos pavaldžioms įstaigoms teikimas bei jų veiklos organizavimas, tačiau apklausos metu beveik pusė pavaldžių įstaigų nurodė, kad departamentas daugiausia laiko skiria pavaldžių įstaigų kontrolės funkcijai.

2.2. Bausmes vykdančių institucijų vadovų nuomonės tyrimas dėl bausmių vykdymo sistemos valdymo reformos efektyvumo

Valdymas – tikslingas nenutrūkstamas veiklos procesas. Siekiant įvertinti bausmių vykdymo sistemos valdymo reformos efektyvumą, buvo apklausti Kalėjimų departamentui pavaldžių įstaigų vadovai (toliau – vadovai).



2-1 pav. Duomenys apie Kalėjimų departamento pareigūnų darbo su pavaldžiomis įstaigomis pobūdį (KD pareigūnų apklausos duomenys)

Pagal apklausos analizę 43 proc. vadovų bausmių vykdymo sistemos valdymo reformas vertino teigiamai, tačiau pabrėžė, kad jos efektyvumas priklauso nuo bausmių vykdymo institucijų finansinių galimybių užtikrinti įstatymais nustatytą bausmių vykdymo tvarką ir sąlygas. 36 proc. apklaustųjų vadovų nurodė, kad bausmių vykdymo sistemos valdymo reformos efektyvumą vertinti yra per anksti, ir 21 proc. – kad šios reformos turėtų būti efektyvios. Daugumos vadovų nuomone, lėšų trūkumas apsunkina bausmių vykdymo sistemos reformos įgyvendinimą, probacijos sistemos kūrimą ir plėtojimą, bendradarbiavimą su kitomis valstybinėmis ir visuomeninėmis organizacijomis organizuojant nuteistųjų reintegraciją⁴ į visuomenę.

Vadovai taip pat nurodė, kad bausmių vykdymo sistemos reformos metu liko pamiršti bausmes vykdančių institucijų darbuotojai – neatsižvelgiama į darbuotojų ir nuteistųjų santykį, taip pat į realias galimybes organizuoti nuteistųjų reintegraciją į visuomenę. Vadovų nuomone, plečiantis nuteistųjų teisėms ir laisvėms, gerėjant jų buitinėms sąlygoms, kartu išaugo bausmes vykdančių institucijų darbuotojų darbo krūvis, tačiau etatų skaičius nepadidėjo.

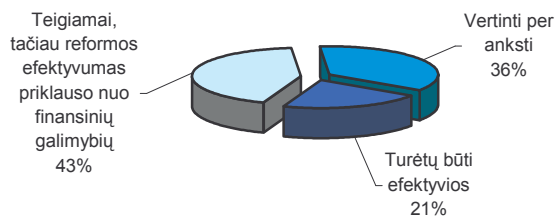
Pagal Kalėjimų departamento pateiktus duomenis laikotarpiu nuo 2000-09-01 iki 2003-09-01 14-oje įkalinimo įstaigų patvirtintas etatų skaičius (be nuteistųjų) padidėjo iš viso 503,3 etato (16,9 proc.) nuo 2982,5 iki 3485,8 etato, o darbuotojų skaičius padidėjo nuo 2721 iki 3119,5, t. y. 398,5 darbuotojais (14,7 proc.) daugiau, jei 2003-09-01 duomenis palyginti su 2000-09-01.

Patvirtintas etatų skaičius pataisos įstaigose 2003 m. padidėjo, nuteistųjų asmenų apsaugą pradėjus vykdyti profesionaliems Kalėjimų departamento pareigūnams.

Kalėjimų departamente ir jam pavaldžiose įstaigose laikotarpiu nuo 2000-09-01 iki 2003-09-01 padidėjo:

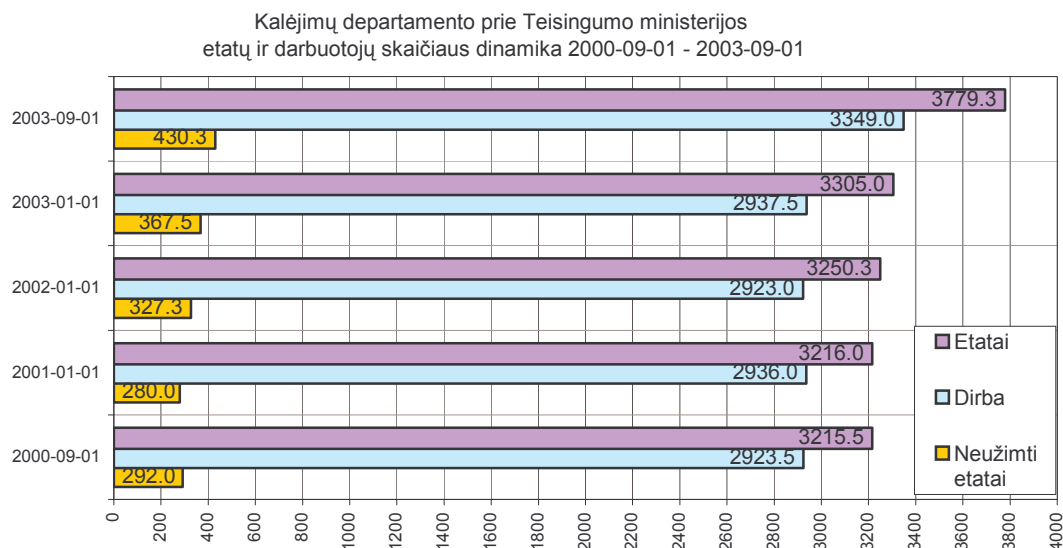
- patvirtintų etatų skaičius – 563,8 (17,5 proc.);
- darbuotojų skaičius – 425,5 (14,6 proc.);
- laisvų etatų – 138,3 (47,4 proc.).

Kaip Kalėjimų departamentui pavaldžių įstaigų ir pataisos inspekcijų vadovai vertinia Bausmių vykdymo sistemos valdymo reformas



2-2 pav. Kalėjimų departamentui pavaldžių įstaigų vadovų bausmių vykdymo sistemos valdymo reformų vertinimas

⁴ Reintegracija – nuteistųjų asmenų rengimas grįžimui iš laisvės atėmimo vietų ir pagalba jiems įsitvirtinant visuomenėje.



2-3 pav. Kalėjimų departamento patvirtintų, laisvų etatų ir darbuotojų skaičiaus dinamika laikotarpiu nuo 2000-09-01 iki 2003-09-01

Kalėjimų departamente ir jam pavaldžiose įstaigose 2003 m., palyginti su 2000 m., 17,5 proc. padidėjo patvirtintų etatų skaičius ir 47,4 proc. – laisvų etatų. Patvirtintas etatų skaičius pataisos įstaigose 2003 m. iš dalies padidėjo, nuteistųjų asmenų apsaugą pradėjus vykdyti profesionaliems Kalėjimų departamento pareigūnams.

Apibendrinus Kalėjimų departamentui pavaldžių įstaigų vadovų apklausos duomenis, išskirti esminiai bausmių vykdymo sistemos reformos privalumai ir trūkumai.

Bausmių vykdymo sistemos reformos privalumai:

- reformos atitinka Europos Sąjungos šalių įkalinimo įstaigų teisinę bazę, reglamentuojančią kriminalinių bausmių vykdymą bei elgesį su nuteistaisiais;
- tikimasi, kad dėl baudžiamosios politikos pasikeitimo ir bausmių vykdymo sistemos reformos sumažės nuteistųjų skaičius, bus pagerintos ne tik nuteistųjų laikymo, bet ir pataisos įstaigų darbuotojų darbo sąlygos; sumažės nusivylimas tarnyba, nuteistųjų recidyvinis nusikalstamumas, pagerės socialinė ir psichologinė pagalba nuteistiesiems;
- turėtų būti sukurta humaniškesnė rehabilitacijos aplinka ir suteikta galimybė nepilnamečiams nuteistiesiems efektyviau resocializuotis bei adaptuotis visuomenėje;
- liberalizavus bausmes nepilnamečiams, turėtų sumažėti nepilnamečių, nuteistų laisvės atėmimo bausme ir daugėti nepilnamečių, kuriems bus taikomos daugiau auklėjamojo, nei represinio pobūdžio priemonės. Kardomasis kalinimas nepilnamečiams bus taikomas tik išimtiniais atvejais.

Bausmių vykdymo sistemos reformos trūkumai:

- nebuvo nustatyti Bausmių vykdymo sistemos reformos prioritetai, t. y. pačiame Kalėjimų departamente nesuformuluota reformos vykdymo ilgalaikė strategija, neatskirtos svarbiausios

institucijos veiklos kryptys, nenurodyta, kaip bus siekiama užsibrėžtų tikslų ir uždavinių bei nenumatytos konkrečios priemonės ir siektinų rezultatų įvykdymo terminai. Iš kilo sunkumų įgyvendinant reformą reglamentuojančių naujų teisės aktų nuostatas (pvz., dėl arešto, laisvės atėmimo bausmių vykdymo);

- dėl nepakankamų finansinių išteklių sudėtinga užtikrinti ne tik Europos kalnimo įstaigų taisyklių rekomenduojamas bausmių vykdymo sistemos reformos, bet ir Lietuvos Respublikos teisės aktų nustatytas nuteistųjų buitines, higienos ir kitas laikymo pataisos įstaigose sąlygas.

Išvados

- **Kalėjimų departamente ir jam pavaldžiose įstaigose 2003 m., palyginti su 2000 m., 17,5 proc. padidėjo patvirtintų etatų ir 47,4 proc. – laisvų etatų skaičius.**
- **Bausmių vykdymo sistemos kūrimas vertinamas kaip pozityvus procesas, tačiau, nenustačius bausmių vykdymo sistemos reformos prioritetų, t. y. pačiame Kalėjimų departamente nesuformulavus reformos vykdymo ilgalaikės strategijos, gali būti neįgyvendintos Teisinės sistemos reformos metmenyse nurodytos bausmių vykdymo sistemos reformos nuostatos.**

2.3. Teisingumo ministerijos, organizuojančios bausmių vykdymo sistemos reformos įgyvendinimą, strateginis veiklos planavimas

Audito metu iš dalies buvo analizuotas Teisingumo ministerijos, organizuojančios bausmių vykdymo sistemos reformos įgyvendinimą, veiklos planavimas. Buvo palyginti Teisingumo ministerijos strateginiuose veiklos planuose patvirtintų Kalėjimų departamento vykdomų programų tikslai ir laukiami rezultatai 2001, 2002 ir 2003–2005 metais.

Strateginiai planai skirti svarbiausiems institucijos tikslams pasiekti, jie turi parodyti institucijos misiją. Nustatyta, kad Teisingumo ministerijos 2001 ir 2003–2005 m. strateginiai veiklos tikslai, susiję su bausmių vykdymo sistemos reforma, kelis metus iš eilės nesikeitė. Teisingumo ministerijos su bausmių vykdymo sistemos reforma susijęs tikslas 2002 m. buvo išplėstas, tačiau jis iš esmės liko tas pats, kaip buvo numatytas 2001 bei 2003–2005 metams.

1 lentelė

Teisingumo ministerijos strateginiai veiklos tikslai, susiję su bausmių vykdymo sistemos reforma

2001 m.	2002 m.	2003-2005 m.
Sudaryti sąlygas kriminalinių bausmių vykdymui, atitinkančias Lietuvos Respublikos įstatymų ir tarptautinių sutarčių reikalavimus, organizuoti bausmių vykdymo įstatymų numatytų auklėjimo priemonių taikymą nuteistiesiems	Sudaryti sąlygas kriminalinių bausmių vykdymui, atitinkančias Lietuvos Respublikos įstatymų ir tarptautinių sutarčių reikalavimus, organizuoti bausmių vykdymo įstatymų numatytų auklėjimo priemonių taikymą nuteistiesiems bei siekti humanizuoti nuteistųjų ir kalinamųjų laikymo laisvės atėmimo ir kardojo kalnimo įstaigose sąlygas pagal tarptautinius standartus	Sudaryti sąlygas kriminalinių bausmių vykdymui, atitinkančias Lietuvos Respublikos įstatymų ir tarptautinių sutarčių reikalavimus, organizuoti bausmių vykdymo įstatymų numatytų auklėjimo priemonių taikymą nuteistiesiems

Kalėjimų departamentas, 2001–2003 m. vykdydamas Kardomojo kalinimo ir kriminalinių bausmių vykdymo organizavimo programą, ir kasmet siekdamas to paties tikslo – efektyvaus įkalinimo įstaigų veiklos užtikrinimo – laukia iš esmės tų pačių rezultatų: Lietuvos Respublikos įstatymų ir tarptautinių sutarčių reikalavimus atitinkančių kriminalinių bausmių vykdymo sąlygų sudarymo, bausmių vykdymo įstatymų numatytų auklėjimo priemonių taikymo nuteistiesiems organizavimo. Taigi galima teigti, kad Kalėjimų departamente neatsižvelgiama į esamą ir būsimą institucijos veiklą ir tikslus bei pasiektus rezultatus.

Kalėjimų departamentui vykdant 2002 m. ir 2003–2005 m. patvirtintą Bausmių vykdymo sistemos veiklos užtikrinimo programą, siekiama užtikrinti laisvės atėmimo ir kitų teismo paskirtų kriminalinių bausmių (išskyrus baudą) vykdymą, nuteistųjų integraciją į visuomenę. Šios programos 2002 m. ir 2003–2005 m. numatyti laukiami rezultatai tie patys – asmenų, lygtinai paleistų iš laisvės atėmimo vietų, nusikalstamumo mažėjimas – 2 proc., asmenų, kuriems bausmės vykdymas atidėtas – 2,5 proc., o į pataisos inspekcijų įskaitas įrašytų nuteistųjų padarytų administracinių teisės pažeidimų skaičiaus sumažėjimas – iki 3 proc.

Analizuojant šios programos laukiamus rezultatus, auditorių nuomone, abejotinas yra asmenų, lygtinai paleistų iš laisvės atėmimo vietų, bei asmenų, kuriems bausmės vykdymas atidėtas, nusikalstamumo mažėjimo procentine išraiška planavimas.

Kalėjimų departamento Mokymo centras, vykdydamas bausmes vykdančių institucijų personalo profesinio tobulinimo programą, nenumatė naujų veiklos tikslų, kryptių, kelis metus iš eilės planavo apmokyti tiek pat pareigūnų, taigi nedidino mokintinų asmenų skaičiaus.

Teisingumo ministerijos 2002 m. ir 2003–2005 m. strateginiuose veiklos planuose Kalėjimų departamento vykdomos Statybos, projektavimo darbų ir ilgalaikio turto įsigijimo programos ir specialiosios apmokamų paslaugų teikimo programos laukiami rezultatai (gamybos baruose įdarbinti apie 110–120 nuteistųjų asmenų) visus šiuos metus planuojami tie patys. Taigi darytina išvada, kad Teisingumo ministerija, kasmet tvirtindama institucijos strateginius veiklos planus, neatsižvelgia į Kalėjimų departamento ankstesniųjų metų strateginių veiklos planų įvykdymo lygį bei pasiektus rezultatus.

Išvados

- **Kalėjimų departamentas, 2000, 2002 ir 2003 m. vykdydamas Kardomojo kalinimo ir kriminalinių bausmių vykdymo organizavimo programą, šiuos metus iš eilės kasmet siekė tų pačių tikslų ir laukė tų pačių rezultatų. Taigi darytina išvada, kad strateginiame institucijos veiklos planavime nesusiejami esamieji ir būsimieji tikslai bei pasiekti rezultatai.**
- **Teisingumo ministerijos 2001 ir 2003–2005 m. strateginiai veiklos tikslai, susiję su bausmių vykdymo sistemos reforma, kelis metus iš eilės nesikeitė. Su bausmių vykdymo sistemos reforma**

susijęs tikslas 2002 m. buvo išplėstas, tačiau jis iš esmės liko tas pats, kaip buvo numatytas 2001 bei 2003–2005 metams.

- Teisingumo ministerija, kasmet tvirtindama institucijos strateginius veiklos planus, neatsižvelgia į Kalėjų departamento ankstesniųjų metų strateginių veiklos planų įvykdymo lygį bei pasiektus rezultatus, į esamą ir būsimą institucijos veiklą vykdant bausmių vykdymo sistemos reformą.

III. KALĖJIMŲ DEPARTAMENTO STRUKTŪRINIAI PAKEITIMAI

3.1. Kalėjų departamento struktūrinių pakeitimų teisiniai pagrindai

Teisinės sistemos reformos metmenyse nustatyta, kad Kalėjų departamentas tampa civiline įstaiga, jos kompetencija ir funkcijos plečiamos sudarant realias galimybes daryti įtaką bausmių vykdymo politikai.

Teisinės sistemos reformos metmenys nustatė tik bausmių vykdymo sistemos kūrimo teisinę ir organizacinę reformos dalis, pastarąją sudaro Pataisos reikalų departamento prie Vidaus reikalų ministerijos perdavimas į Teisingumo ministerijos valdymo sritį. Juose nebuvo nustatytas Kalėjų departamento struktūros pakeitimų pobūdis.

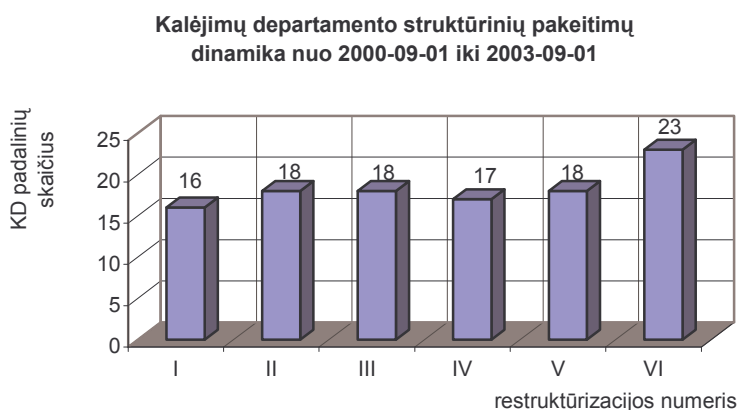
Kalėjų departamento struktūra nuo 2000-09-01 iki 2003-06-01 buvo pakeista 6 kartus. Pirmą kartą, t. y. 2000-09-01 Kalėjų departamento organizaciniai struktūriniai pakeitimai buvo padaryti atsižvelgiant į Kanados centrinės pataisos tarnybos, 1999 m. rugsėjo mėn. atlikusios Kalėjų departamento valdymo auditą, išvadas.

Teisinės sistemos reformos metmenų IV skyriuje, reglamentuojančiame bausmių vykdymo sistemos kūrimą, Kalėjų departamento valdymo ir struktūrinių pakeitimų kryptys nenustatytos. Kalėjų departamentas nuo 2000-09-01 iki 2002-07-05 neparengė nė vieno dokumento, apibrėžiančio šiuos pakeitimus, tikslus, uždavinius, priemones, laukiamus rezultatus ir terminus.

Kalėjų departamento struktūra ir jos pakeitimų poreikis iki 2002-07-05 nebuvo išsamiau analizuotas⁵. Kalėjų departamento Centralizuota vidaus audito tarnyba vertino Kalėjų departamento valdymo ir vidaus kontrolės procedūrų efektyvumą, taip pat atliko dalinį finansinį auditą tik po 2002 m. gegužės – birželio mėn. kilusio ŽIV/AIDS protrūkio Alytaus griežtojo režimo pataisos darbų kolonijoje (dabar – Alytaus pataisos namai) ir Vyriausybei 2002-06-12 nutarimu Nr. 855 pritarus Neatidėliotinioms narkomanijos ir žmogaus imunodeficito viruso infekcijos plitimo Lietuvos Respublikos Kardomojo kalinimo ir laisvės atėmimo vietose prevencijos priemonėms (2002-07-05 ataskaita Nr. 19A).

⁵ *Kalėjų departamento Centralizuota vidaus audito tarnybos 2002-07-05 ataskaita Nr. 19A Dėl Kalėjų departamento valdymo ir vidaus kontrolės procedūrų efektyvumo.*

Nuo 2000-09-01 iki 2003-06-01 esminių Kalėjimų departamento valdymo bei organizacinių pakeitimų nebuvo padaryta, nes daugeliu atvejų struktūriniai padaliniai buvo tik sujungiami (išskiriami) ir jų skaičius iš esmės nesikeitė. Tačiau Kalėjimų departamente padaugėjus vykdomų funkcijų, pagal direktoriaus 2003-06-04 įsakymą Nr. 4/07-98 buvo padaryti struktūros pakeitimai, tuomet struktūrinių padalinių skaičius nuo 18 padidėjo iki 23.



3-1 pav. Kalėjimų departamento struktūrinių padalinių skaičiaus pokytis nuo 2000-09-01 iki 2003-09-01⁶.

Kalėjimų departamente buvo panaikinti Operatyvaus reagavimo skyrius ir Priežiūros ir auklėjamojo darbo skyrius, o jų viena iš vykdytų funkcijų – nuteistųjų asmenų priežiūros organizavimas – buvo perduotas Vidaus tyrimų tarnybai. Dėl to Vidaus tyrimų tarnybai priskirtų funkcijų padaugėjo, o iš jų daugelis neatitinka tarnybos veiklos pobūdžio (pavyzdžiui, nuteistųjų priežiūros organizavimas, kontrolė ir koordinavimas pavaldžiose įstaigose). Viena iš pagrindinių Vidaus tyrimų tarnybos funkcijų yra kontroliuoti, kaip kardomojo kalinimo ir laisvės atėmimo įstaigose vykdomos nusikalstamų veikų ir kitų teisės pažeidimų išaiškinimo ir jų prevencijos priemonės.

Kalėjimų departamente buvo panaikintas Priežiūros ir auklėjamojo darbo skyrius, o Kalėjimų departamentui pavaldžiose patalpose įstaigose tokie skyriai yra išlikę.

Spręstinas klausimas, ar bus užtikrintas Priežiūros ir auklėjamojo darbo skyrių veiklos organizavimas, koordinavimas bei kontrolė pavaldžiose patalpose įstaigose, panaikinus Kalėjimų departamento Priežiūros ir auklėjimo darbo skyrių. Pagal atliekamų funkcijų esmę, auditorių nuomone, Priežiūros poskyris jungtinas su Apsaugos skyriumi.

Pagal Kalėjimų departamento direktoriaus 2000-09-01 įsakymą Nr. 2 TE (I struktūros pakeitimas) buvo patvirtinti 4 direktoriaus pavaduotojai, pagal 2002-11-05 įsakymą Nr. 164 (V struktūros pakeitimas)

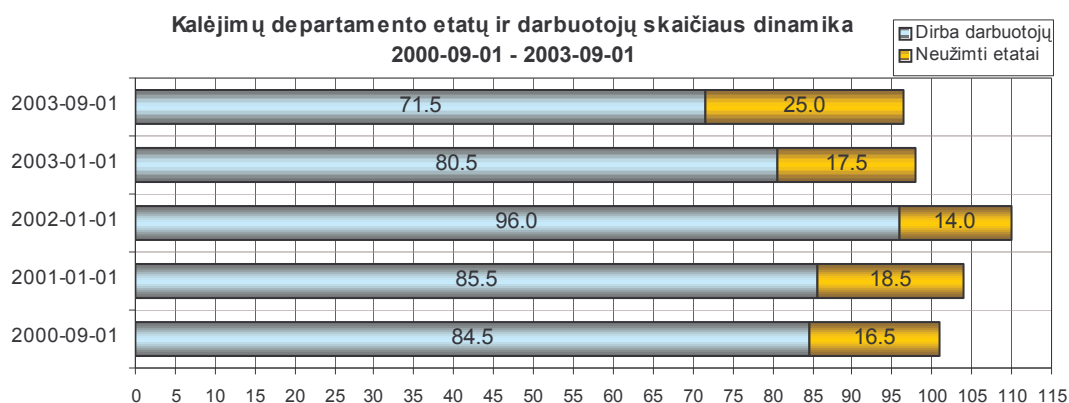
⁶ I struktūros pakeitimas – KD direktoriaus 2000-09-01 įsakymas Nr. 2 TE (J. Blaževičius);
 II struktūros pakeitimas – KD direktoriaus 2001-11-05 įsakymas Nr. 91 (J. Blaževičius);
 III struktūros pakeitimas – KD direktoriaus 2001-12-05 įsakymas Nr. 103 (V. Buiko);
 IV struktūros pakeitimas – KD direktoriaus 2002-06-28 įsakymas Nr. 73 (S. Agurkis);
 V struktūros pakeitimas – KD direktoriaus 2002-11-05 įsakymas Nr. 164 (S. Agurkis);
 VI struktūros pakeitimas – KD direktoriaus 2003-06-04 įsakymas Nr. 4/07-98 (R. Kūgis).

– 2 direktoriaus pavaduotojai, o Kalėjų departamento nuostatų 11 p. numatyta, kad jo direktorius turi tris pavaduotojus.

Direktorius 2000-09-01 (įsakymas Nr. 2 TE) ir 2002-11-05 (įsakymas Nr. 164) tvirtindamas Kalėjų departamento struktūrą ir darbuotojų pareigybių sąrašą nesivadovavo Kalėjų departamento nuostatų 11 p. ir vietoje 3 direktoriaus pavaduotojų etatų pirmu atveju įsteigė 4, kitu atveju – 2 pavaduotojų etatus.

Direktorius 2003-05-16 įsakymu Nr. 4/07-84 Kalėjų departamente buvo įsteigti 3 direktoriaus pavaduotojų etatai.

Keičiant struktūrą, keitėsi Kalėjų departamente patvirtintų etatų skaičius. Kalėjų departamente laikotarpiu nuo 2000-09-01 iki 2003-09-01 etatų skaičius sumažėjo 4,5, darbuotojų – 13, o laisvų etatų skaičius nuo 16,5 padidėjo iki 25. Daugiausia patvirtintų etatų buvo 2002 m. – 110: dirbo 96 darbuotojai, 14 laisvų etatų.



3-2 pav. Kalėjų departamento etatų ir darbuotojų skaičius dinamika nuo 2000-09-01 iki 2003-09-01.

Išvada

Kalėjų departamente 2002–2003 m. laikotarpiu patvirtintų etatų ir darbuotojų skaičius mažėjo, o laisvų etatų skaičius didėjo.

3.2. Kalėjų departamento veiklos kryptingumas, keičiant jo struktūrą

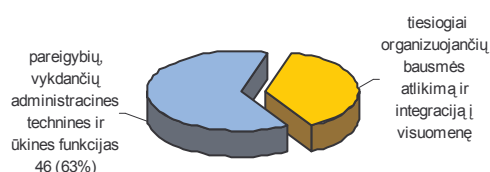
Audito metu analizuotas Kalėjų departamento, organizuojančio kardomojo kalinimo (suėmimo) ir teismų nuosprendžiais paskirtų kriminalinių bausmių vykdymą, veiklos kryptingumas bei atitikimas bausmių vykdymo sistemos reformos tikslams.

Tyrimui pasirinkta direktoriaus 2003-05-06 įsakymu Nr. 4/07-75 patvirtinta Kalėjų departamento struktūra. Formaliai analizuota, kiek Kalėjų departamento struktūrinių padalinių vykdo

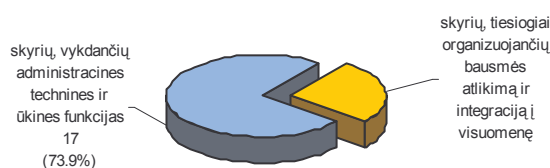
funkcijas, tiesiogiai susijusias su bausmių vykdymo bei nuteistųjų integracijos į visuomenę organizavimu, ir kiek yra tarnybų, vykdančių administracines, ūkines ir technines funkcijas, tiesiogiai nesusijusias su nuteistaisiais.

Pagal direktoriaus 2003-05-06 įsakymu Nr. 4/07-75 patvirtintą struktūrą Kalėjimų departamente struktūrinių padalinių, tiesiogiai vykdančių funkcijas, susijusias su nuteistųjų bausmės vykdymo ir jų integracijos į visuomenę organizavimu, yra beveik 3 kartus mažiau (6 skyriai), nei struktūrinių padalinių, vykdančių administracines, ūkines ir technines funkcijas, tiesiogiai nesusijusias su nuteistųjų bausmės vykdymo ir jų integracijos į visuomenę organizavimu (17 skyrių).

Direktorius 2003-05-16 įsakymu Nr. 4/07-84 patvirtino Kalėjimų departamento valstybės tarnautojų pareigybių sąrašą, kuriame pareigybių, vykdančių administracines technines ir ūkines funkcijas, beveik dvigubai daugiau (46 pareigybės), nei pareigybių, tiesiogiai organizuojančių nuteistųjų bausmės atlikimą ir jų integraciją į visuomenę (27 pareigybės). Taigi iš visų Kalėjimų departamento pareigūnų tik trečdalis jų tiesiogiai susiję su nuteistųjų bausmės vykdymu ir jų integracija į visuomenę.



3-3 pav. Kalėjimų departamento pareigybių struktūra pagal atliekamas funkcijas



3-4 pav. Kalėjimų departamento padalinių struktūra pagal atliekamas funkcijas

Išvada

Nuo bausmių vykdymo sistemos reformos pradžios iki 2002-07-05 Kalėjimų departamento organizacinė struktūra buvo keičiama neturint Kalėjimų departamento struktūros pakeitimų koncepcijos, susietos su bausmių vykdymo sistemos reforma.

3.3. Kalėjimų departamento veikla, įgyvendinant bausmių vykdymo sistemos reformą

3.3.1. Kalėjimų departamento veikla, rengiant bausmių vykdymo sistemos reformą reglamentuojančius teisės aktus

Bausmių vykdymo sistemos kūrimo teisinę reformos dalį sudaro naujų Baudžiamojo ir Bausmių vykdymo kodeksų, su jais susijusių įstatymų bei kitų teisės aktų, suderintų su Europos Sąjungos teisės aktų reikalavimais, parengimas ir priėmimas.

Audito metu nustatyta, kad Kalėjimų departamente iki 2002-12-01 nebuvo tarnybos bausmių vykdymo sistemą reglamentuojantiems teisės aktų projektams rengti. Teisės aktų projektus rengė Kalėjimų departamento direktorius arba jo pavedimu – kiti struktūriniai padaliniai.

Direktoriaus 2002-11-05 įsakymu Nr. 164 Kalėjimų departamento Organizacinis skyrius buvo reorganizuotas į Analitinį ir teisės skyrių, kuriam ir buvo pavesta rengti bausmių vykdymo sistemos kūrimui naujų įstatymų bei kitų teisės aktų projektus.

Kalėjimų departamentas 2002-12-19 sudarė autorinę sutartį Nr. 105 su buvusiu Kalėjimų departamento direktoriumi (autoriumi) dėl Lietuvos Respublikos kardomojo kalinimo įstatymo naujos redakcijos projekto parengimo, kuri jis buvo pradėjęs rengti eidamas direktoriaus pareigas.

Parengtas Lietuvos Respublikos kardomojo kalinimo įstatymo naujos redakcijos projektas buvo pateiktas Teisingumo ministerijai. Už šį projektą autoriui buvo sumokėta 5 000 Lt autorinio atlyginimo.

Direktoriaus 2003-05-16 įsakymu Nr. 4/07-84 Kalėjimų departamente kaip savarankiškas struktūrinis padalinys nuo 2003-05-16 įsteigtas Teisės skyrius.

Išvada

Vykdamas bausmių vykdymo sistemos reformą, numatytą Teisinės sistemos reformos metmenyse, nuo 2000-09-01 iki 2002-06-02 Kalėjimų departamente nebuvo tarnybos, rengiančios naujų įstatymų bei kitų teisės aktų projektus.

3.3.2. Kalėjimų departamento veikla, rengiant bausmes vykdančių institucijų veiklos ir jos gerinimo programas

Kalėjimų departamentas 2002-04-10 sudarė su Giedriumi Rakausku (autoriumi) autorinę sutartį Nr. 24, pagal kurią autorius parengė pataisos darbų įstaigų, valstybės įmonių prie pataisos darbų kolonijų darbo vietų steigimo, pastatų ir technologinių įrengimų renovavimo programą.

Kalėjimų departamento Gamybos organizavimo skyriaus nuostatų 5 p. viena iš nurodytų funkcijų – organizuoti valstybės įmonėse gamybinių pajėgumų panaudojimą, gamybos plėtrą, valdymo tobulinimą, kita funkcija – organizuoti perspektyvinių programų rengimą gamybos plėtros klausimais. Statybos organizavimo ir priežiūros skyriaus nuostatų 5.13. p. viena iš nurodytų funkcijų – rengti įsakymų projektus bei kitą dokumentaciją, susijusią su statybos bei remonto darbų organizavimo tobulinimu, Ekonomikos skyriaus nuostatuose nurodytos šio skyriaus funkcijos dalyvauti diegiant priemones įstaigose ir valstybės įmonėse, rengti apžvalgas, pasiūlymus bei rekomendacijas įstaigų ir valstybės įmonių finansinės būklės, gamybos ekonominių rodiklių vykdymo ir dinamikos klausimais. Taigi šią programą minėti skyriai privalėjo parengti, vykdydami direktoriaus patvirtintus nuostatus, todėl autorinės sutarties sudarymas ir apmokėjimas pagal ją (9 200 Lt) nepagrįstas.

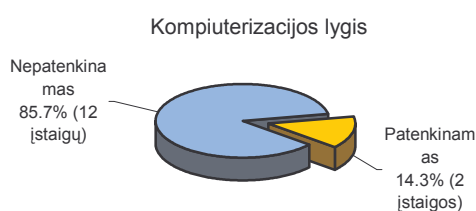
Išvada

Kalėjimų departamentas, sudarydamas autorinę sutartį dėl pataisos darbų įstaigų, valstybės įmonių prie pataisos darbų kolonijų darbo vietų steigimo, pastatų ir technologinių įrengimų renovavimo programos parengimo, t. y. išmokėdamas autorinį atlyginimą už darbus, kuriuos pagal nuostatus turėjo atlikti struktūriniai padaliniai, neišnaudojo vidinių institucijos galimybių parengti tokią programą.

3.3.3. Bausmių vykdymo sistemos kompiuterizacijos lygis

Kalėjimų departamentas ir jam pavaldžios įstaigos 2002 m. įsigijo kompiuterinės technikos ir ryšių priemonių už 1 689,6 tūkst. Lt, iš jų naujo turto už 540,6 tūkst. Lt (32 proc.) ir naudoto turto – už 1 149,0 tūkst. Lt (68 proc.).

Audito metu, 2003-04-25, atlikus anketinę apklausą dėl pataisos įstaigų kompiuterizacijos lygio, darytina išvada, kad tuo metu bausmes vykdančių institucijų kompiuterizacijos lygis buvo nepatenkinamas.



3-5 pav. Pataisos įstaigų vadovų nuomonė apie įstaigų kompiuterizacijos lygį

Kalėjimų departamente nepakankamai dėmesio skiriama informacinės technikos diegimui ir su ja susijusių komunikacijos priemonių kūrimui tarp Kalėjimų departamento ir jam pavaldžių įstaigų.

Audito metu nustatyta, kad Kalėjimų departamentui pavaldžios įstaigos – Pravieniškių 1-ųjų pataisos namų buhalterijos darbas organizuotas taip, kad beveik visos operacijos atliekamos rankiniu būdu, nors buhalterija turi 3 kompiuterius.

Kalėjimų departamentui pavaldžių įstaigų kompiuterizacijos lygis 2003 m. iš esmės pagerėjo.

Išvada

Bausmes vykdančių institucijų kompiuterizacijos lygis nepatenkinamas.

3.3.4. Kalėjimų departamento organizuojama ir vykdoma pavaldžių įstaigų kontrolė

Kalėjimų departamentas pavaldžiose įstaigose atlieka kompleksinius patikrinimus, tačiau jie yra inspekcinio pobūdžio, neskatina siekti naujų darbo formų ir metodų. Per trumpą laiką (paprastai kompleksiniam patikrinimui skiriamos 5 darbo dienos), auditorių nuomone, komisijos nariai (jų kartais skiriama iki 15) neturi galimybės kokybiškai įvertinti tikrinamos įstaigos 2 metų tarnybinės, gamybinės ir ūkinės veiklos.

Kalėjimų departamento nuostatų 7.7. p. nurodyta, kad Kalėjimų departamentas teisingumo ministro nustatyta tvarka kontroliuoja jam pavaldžių įstaigų ir valstybės įmonių ūkinę veiklą, atlieka jų

finansines revizijas. Pataisos įstaigų vidaus tvarkos taisyklių, patvirtintų teisingumo ministro 2003-07-02 įsakymu Nr. 194, 14 p. numatyta, kad esant būtinybei Kalėjimų departamentas gali atlikti pataisos įstaigos (pataisos namų, nepilnamečių pataisos namų, kalėjimų, atvirų kolonijų) kompleksinį tarnybinės, gamybinės ir ūkinės veiklos inspektavimą, taip pat teminius ir kompleksinių inspektavimų metu nustatytų trūkumų šalinimo kontrolinius patikrinimus. Taip pat teisingumo ministro 2003-06-18 įsakymu Nr. 182 patvirtintų Areštinių vidaus tvarkos taisyklių 12 p. nustatyta, jog Kalėjimų departamentas atlieka areštinių kompleksinį tarnybinės, gamybinės ir ūkinės veiklos patikrinimą. Kalėjimų departamento nuostatų 7.7. p., Pataisos įstaigų vidaus tvarkos taisyklių 14 p. bei Areštinių vidaus tvarkos taisyklių 12 p. neatitinka Vidaus kontrolės ir vidaus audito įstatymo (2002-12-10 Nr. IX-1253) pagrindinių reikalavimų.

Kalėjimų departamente nėra duomenų, kad kompleksinio patikrinimo Pravieniškių 1-uose pataisos namuose metu buvo nustatyti šie neatitikimai.

Audito metu nustatyta, kad valstybės įmonė prie Pravieniškių 1-ųjų pataisos namų, sudarydama 2002-08-19 sutartį su Pravieniškių 1-ąja sustiprintojo režimo pataisos darbų kolonija dėl Pravieniškių 1-osios sustiprintojo režimo pataisos darbų kolonijos trumpalaikio ir ilgalaikio pasimatymo patalpų ir nuteistiesiems skirtos pirties remonto, pažeidė Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymo 4 str. 1 p., numatantį, kad įmonė gali užsiimti įstatuose nustatyta veikla Lietuvoje ir už jos ribų, ir Statybos įstatymo 15 str. 1d. 1 p., numatantį, kad būti rangovu turi teisę Lietuvoje įregistruota įmonė, kurios įstatuose numatyta statyba kaip veiklos rūšis, t. y. vykdė rangovo funkcijas, kai tuo metu galiojusiuose Valstybės įmonės įstatuose nebuvo nustatytas toks veiklos pobūdis.

Į 2002-08-19 sutartyje numatytus statybos remonto darbus ši valstybės įmonė įtraukė 16 nuteistųjų, kurių darbo užmokestis sudarė tik 0,12 proc. (skaičiuojant nuo Valstybės įmonės pagal 2002-08-19 sutartį atliktų remonto darbų vertės), t. y. nevykdė Valstybės įmonės įstatų 3 p. jai nustatyto pagrindinio veiklos tikslo – nuteistųjų įdarbinimo.

Kalėjimų departamento nuostatų 7.6. p. nustatyta, kad Kalėjimų departamentas, vykdydamas jam pavestus uždavinius, kaupia informaciją, analizuoja ir prognozuoja pavaldžių įstaigų ir valstybės įmonių veiklą; o nuostatų 13.12. p. – direktorius tvirtina Kalėjimų departamento ir jam pavaldžių įstaigų veiklos pagrindinių priemonių metų planus.

Planavimas – tai veiklos tikslų, kryptių, veiksmų ir būdų numatymas norimiems rezultatams pasiekti. Kalėjimų departamentas nėra nustatęs bausmes vykdančioms institucijoms vienodų ataskaitų formų, pagal kurias pavaldžios įstaigos teiktų veiklos ataskaitas. Pusmečiui ar metams pasibaigus, pavaldžios įstaigos Kalėjimų departamentui teikia laisva forma surašytas veiklos ataskaitas. Taigi Kalėjimų departamente nevykdomos jam (Administracinių reikalų skyriui) priskirtos funkcijos – rengti ir nuolat tobulinti bausmių vykdymo sistemai reikalingų ataskaitų formas bei pagal jas rinkti, kaupti bei apibendrinti bausmių vykdymo sistemos veiklą charakterizuojančius duomenis.

Audito metu nustatyta, kad Kalėjų departamente sudaromi ir tvirtinami pagrindinių priemonių planai yra formalūs ir iš esmės nekontroliuojama, kaip jam pavaldžios įstaigos vykdo savo veiklos planus. Siekiant, kad įstaigos sėkmingai dirbtų, be gero planavimo būtina ir kontrolė, kurios metu planinės užduotys palyginamos su faktinėmis. Pavaldžių įstaigų planuose numatytų priemonių vykdymo kontrolę Kalėjų departamentas pagal galimybes vykdo kompleksinių patikrinimų metu.

Daugeliu atvejų planuose numatytų priemonių įvykdymo terminas perkeliamas iki kitos datos. Pavyzdžiui, direktoriaus 2002-08-30 įsakymu Nr. 136 patvirtintame priemonių plane numatytos priemonės – parengti ir patvirtinti Kalėjų departamento ir jam pavaldžių įstaigų tipinius etatų normatyvus – įvykdymo terminas nustatytas 2002-12-01. Už priemonės įvykdymą paskirti atsakingi padaliniai – Personalo ir Ekonomikos skyriai. Direktoriaus 2002-10-23 įsakymu Nr. 157 sudaryta darbo grupė naujiems etatams ir jų skaičiaus normatyvams parengti (grupės vadovas – direktoriaus pavaduotojas auklėjamajam darbui). Direktoriaus 2002-12-21 įsakymu Nr. 188 įvykdymo terminas 2002-12-01 atidėtas iki 2003 m. II ketvirčio.

Kalėjų departamentui pavaldžių pataisos įstaigų sudaromų pusmečio pagrindinių priemonių (veiklos) planų turinys dažniausiai susijęs su jų kasdiene veikla, juose nedetalizuota, kaip atlikti ar įgyvendinti bausmių vykdymo sistemos reformos priemonės. Kalėjų departamente nepatvirtinta tvarka, nustatanti pavaldžių įstaigų pagrindinių priemonių vykdymo kontrolę.

Išvados

- **Kalėjų departamente organizuojama ir vykdoma nepakankamai efektyvi pavaldžių įstaigų veiklos kontrolė – ji neskatina įstaigų tobulėjimo ir reformų vykdymo, o yra inspekcinio pobūdžio.**
- **Kalėjų departamente sudaromi ir tvirtinami pagrindinių priemonių planai yra formalūs ir iš esmės nekontroliuojama, kaip jam pavaldžios įstaigos vykdo savo veiklos planus. Pavaldžių įstaigų sudaromi pusmečio pagrindinių priemonių planai turi būti Kalėjų departamento, organizuojančio bausmių vykdymą, strateginio veiklos plano sudedamosios dalys.**
- **Kalėjų departamento Administracinių reikalų skyrius nevykdė jam priskirtų funkcijų – rengti ir nuolat tobulinti bausmių vykdymo sistemai reikalingų vienodų ataskaitų formas.**
- **Kalėjų departamente nėra galimybės nustatyti pagrindinių priemonių įgyvendinimo lygį, nes nėra nustatyta, kaip pavaldžios įstaigos turi atsiskaityti už nustatytų priemonių vykdymą.**

3.3.5. Kalėjų departamento pareigūnų komandiruotės į užsienį

Audito metu analizuota, pagal kokius kriterijus Kalėjų departamento pareigūnai atrenkami ir siunčiami į stažuotes bei konferencijas į užsienį, bei šių darbuotojų kompetencija.

Kalėjimų departamento darbuotojai per 2002 m. į užsienį buvo išvykę 36, o laikotarpiu nuo 2003-01-01 iki 2003-06-01 – 14 kartų. Kalėjimų departamento nuostatų 7.8 p. numatyta, kad „departamentas užmezga ir plėtoja ryšius su užsienio valstybių bausmių vykdymo sistemų institucijomis ir tarptautinėmis organizacijomis, organizuoja departamento ir jam pavaldžių įstaigų ir valstybės įmonių darbuotojų stažuotes bei pažintinį lankymąsi užsienio valstybių bausmių vykdymo institucijose, dalyvavimą tarptautinėse konferencijose bausmių vykdymo klausimais”.

Siekiant Kalėjimų departamento veiklos efektyvumo, perimant užsienio valstybių bausmių vykdymo sistemos darbuotojų patirtį, vadovybė turėtų demokratiškais principais darbuotojus (remiantis kompetencijos kriterijumi) atrinkti ir siųsti į komandiruotes į užsienį.

Audito metu Kalėjimų departamentas nepateikė duomenų, kad komandiruočių į užsienį metu darbuotojų perimta užsienio valstybių bausmes vykdančių institucijų patirtis buvo panaudota kuriant naują bausmių vykdymo sistemą Lietuvoje bei pateikta pavaldžioms pataisos įstaigoms.

Išvada

Kalėjimų departamente nepatvirtinta tvarka ir nėra kriterijų, pagal kuriuos darbuotojai būtų atrenkami ir siunčiami į komandiruotes į užsienį.

3.3.6. Kalėjimų departamento veikla organizuojant pirkimus

Bausmių vykdymo sistemos reformos metu įsigyjant šiai sistemai funkcionuoti reikalingas priemonės ir paslaugas, svarbu tinkamai organizuoti su pirkimais susijusią veiklą bei racionaliai naudoti tam skirtas lėšas.

Direktorius 2002-11-05 įsakymu Nr. 164 keičiant Kalėjimų departamento struktūrą, Materialinio aprūpinimo skyrius buvo reorganizuotas į Pirkimų organizavimo skyrių, kurio nuostatai buvo patvirtinti 2002-12-30 įsakymu Nr. 191.

Audito metu nustatyta, kad Kalėjimų departamente iki 2003 metų nebuvo vykdomi centralizuoti pirkimai. Pirkimų organizavimo skyrius, kuriam nuo 2002-12-30 buvo suteikti įgaliojimai organizuoti ir atlikti centralizuotus viešuosius pirkimus pataisos įstaigų perkamoms prekėms, paslaugoms ir darbams, 2003 m. neorganizavo centralizuoto viešo pirkimo už valstybės biudžeto lėšas. Šis skyrius vykdė tik smulkių prekių, reikalingų Kalėjimų departamento funkcionavimui, pirkimus. Kalėjimų departamentui pavaldžios įstaigos prekių ir paslaugų pirkimus konkurso būdu vykdė savarankiškai. Audito metu pastebėta, kad pavaldžiose įstaigose prekės buvo įsigytos labai skirtingomis kainomis:

Taigi Kalėjimų departamentas, nevykdydamas centralizuoto prekių, paslaugų bei darbų pirkimo, nesiekė ekonomiškesnio biudžeto lėšų naudojimo.

Pavyzdys.

Pravieniškių 1-uose pataisos namuose 2002 m. iš viso pirkti 185 000 kg bulvių, kurių kaina buvo nuo 0,24 Lt už kg (iš Radviliškio raj. nupirkti 55 000 kg) iki 0,46 Lt už kg (iš Kauno raj. nupirkti 65 200 kg).

Auditorių nuomone, centralizuotų pirkimų organizavimas ir vykdymas leistų taupiau administruoti bausmių vykdymo sistemos funkcionavimui skirtas lėšas.

Kalėjimų departamento Pirkimų organizavimo skyrius realiai nevykdė prekių, paslaugų ir darbų pirkimų kontrolės funkcijų, kaip nustatyta skyriaus nuostatų 5.8.–5.11. p., arba šias funkcijas vykdė formaliai. Pirkimų organizavimo skyrius tik surenka informaciją apie pavaldžių įstaigų vykdomus pirkimus bei teikia rekomendacijas dėl pirkimų vykdymo, tačiau realios įtakos pirkimų procesui nedaro. Pagal Kalėjimų departamento vadovybės paaiškinimus, maisto produktų pirkimus pavaldžiose įstaigose kontroliuoja Kalėjimų departamento Centralizuota vidaus audito tarnyba.

Tačiau Kalėjimų departamento Pirkimų organizavimo skyrius vykdė šiam skyriui nebūdingas funkcijas (ūkinės veiklos organizavimas ir priežiūra), kurios nebuvo įvardytos jo nuostatuose. Tai viena iš priežasčių, dėl ko Pirkimų organizavimo skyrius neatliko jam nustatytų pagrindinių funkcijų.

Direktorius 2003-06-04 įsakymu Nr. 4/07-98 patvirtino naujus Kalėjimų departamento Viešųjų pirkimų skyriaus nuostatus, kuriuose nėra šiam skyriui nebūdingų funkcijų.

Audito metu nustatyti netikslumai planuojant ir įsigyjant ilgalaikį turtą.

Kalėjimų departamento direktoriaus 2002-01-03 patvirtintame 2002 metų biudžeto išlaidų paskirstyme ir papildomai skirtų lėšų 2002-07-25 paskirstyme pagal Vyriausybės 2002-07-19 nutarimą Nr. 1164 buvo papildomai skirtos lėšos pavaldžioms įstaigoms, iš jų 250,0 tūkst. Lt – pataisos inspekcijoms, o Kalėjimų departamentui ilgalaikiam turtui įsigyti lėšų nebuvo numatyta.

Kalėjimų departamentas 2001-07-23 raštu Nr. 14-904 „Dėl valstybės investicijų 2002–2004 metų (2002 metų) programos“ pateikė Finansų ministerijai Valstybės investicijų priemones prioritetų tvarka. Kalėjimų departamento vykdomos programos „Statybos projektavimo darbai ir ilgalaikio turto įsigijimas“ priemonei „Ilgalaikio turto įsigijimas“ buvo planuota pavaldžiose įstaigose esantį fiziškai ir moraliai pasenusį ilgalaikį turtą (virtuvinę įrangą, inžinerines technines apsaugos priemones, krovinių autotransportą, televizorius, šaldytuvus) pakeisti nauju. Lėšos naujiems tarnybiniam lengviesiems automobiliams įsigyti planuotos nebuvo.

Kalėjimų departamentas, atstovaujamas laikinai ėjusio direktoriaus pareigas S. Agurkio, 2002-10-14 sudarė su UAB „Keturi žiedai“ pirkimo–pardavimo sutartį Nr. 02-413, pagal kurią Kalėjimų departamentas už 59 950 Lt įsigijo lengvąjį automobilį Audi A4, nors Kalėjimų departamentui ilgalaikiam turtui įsigyti lėšų nebuvo skirta.

Išvados

- **Kalėjimų departamentas nuo bausmių vykdymo sistemos reformos pradžios (2000-09-01) iki šiol (2003-06-04) nevykdė prekių, paslaugų ir darbų centralizuotų pirkimų, kurie užtikrintų ekonomišką biudžeto lėšų naudojimą. Pirkimų organizavimo skyrius, kuriam nuo 2002-12-30 buvo suteikti įgaliojimai organizuoti ir atlikti centralizuotus viešuosius pirkimus pataisos įstaigų**

perkamoms prekėms, paslaugoms ir darbams, iki 2003-06-04 neorganizavo centralizuoto viešo pirkimo už valstybės biudžeto lėšas.

- Kalėjų departamentui pavaldžių įstaigų veikla, joms vykdant prekių, paslaugų ir darbų pirkimus, buvo nepakankamai koordinuojama ir kontroliuojama.
- Kalėjų departamentas pagal 2002-10-14 pirkimo–pardavimo sutartį už 59 950 Lt įsigijo lengvąjį automobilį Audi A4, nors Kalėjų departamentui ilgalaikiam turtui įsigyti lėšų nebuvo skirta. Taigi lengvąjį automobilį Kalėjų departamentas įsigijo iš pataisos inspekcijoms skirtų biudžeto asignavimų, o pataisos inspekcijoms iš balanso į balansą buvo perduoti 5 naudoti automobiliai.

3.3.7. Kalėjų departamento veikla, organizuojant nuteistųjų integraciją į visuomenę

Audito metu analizuota Kalėjų departamento veikla organizuojant nuteistųjų asmenų integraciją į visuomenę.

Vyriausybė 1999-10-25 nutarimu Nr. 1179 patvirtino Nuteistųjų ir grįžusių iš kardomojo kalnimo vietų, pataisos darbų ir socialinės bei psichologinės reabilitacijos įstaigų socialinės adaptacijos 1999–2003 metų programą. Šios programos priedo 8 p. numatyta per 1999–2000 m. parengti Asmenų, kuriuos rengiamasi paleisti iš laisvės atėmimo vietų, teisinio ir socialinio švietimo programas.

Buvęs Pataisos reikalų departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos nustatytu laiku (1999–2000 m.) neparengė Asmenų, kuriuos rengiamasi paleisti iš laisvės atėmimo vietų, teisinio ir socialinio švietimo programos.

Vyriausybės 1999-12-17 nutarimu Nr. 1438 iš dalies buvo pakeista Nuteistųjų ir grįžusių iš kardomojo kalnimo vietų, pataisos darbų ir socialinės bei psichologinės reabilitacijos įstaigų socialinės adaptacijos 1999–2003 metų programa, perkeliant jos vykdymo laikotarpį į 2001–2004 m.

Teisingumo ministro 2000-08-16 įsakymu Nr. 172 buvo patvirtintos Pataisos darbų įstaigų vidaus tvarkos taisyklės, kuriose buvo numatyta, kad kiekvienoje pataisos darbų įstaigoje privalo būti sudarytos, nuolat koreguojamos ir vykdomos Naujai atvykusių į pataisos darbų įstaigą nuteistųjų adaptacijos, nuteistųjų pataisos bei nuteistųjų integracijos į visuomenę programos.

Atsižvelgiant į pataisos įstaigos specifiką, vykdomos ir kitos auklėjamojo darbo ir jų socialinės reabilitacijos programos (pvz.: socialinio rėmimo, smurto prevencijos, meno terapijos programos ir pan.).

Kalėjų departamento direktoriaus 2001-12-27 įsakymu Nr. 112 buvo patvirtinta Asmenų, kuriuos rengiamasi paleisti iš laisvės atėmimo vietų, teisinio ir socialinio švietimo programa (Žin., 2002, Nr. 1-2).

Teisingumo ministro 2000-08-16 įsakymu Nr. 172 patvirtintose Pataisos darbų įstaigų vidaus tvarkos taisyklėse nenumatyta, ar nuteistųjų socialinės reabilitacijos programos turi būti

derinamos su Kalėjų departamentu, organizuojančiu ir plėtojančiu nuteistųjų integracijos į visuomenę procesą.

Teisingumo ministro 2003-07-02 įsakymu Nr. 194 (Žin., 2003, Nr. 76-3498) naujai patvirtintų Pataisos įstaigų vidaus tvarkos taisyklių 168 p. numatyta, kad pataisos įstaigose vykdomos ir kitos Kalėjų departamento suderintos su pataisos įstaiga ir patvirtintos nuteistųjų socialinės reabilitacijos programos, pataisos įstaigos direktoriaus suderintos su Kalėjų departamentu ir patvirtintos nuteistųjų socialinės integracijos programos ir pataisos įstaigos direktoriaus patvirtintos nuteistųjų socialinės reabilitacijos programos.

Darytina prielaida, kad iki naujų Pataisos įstaigų vidaus tvarkos taisyklių patvirtinimo pataisos įstaigose vykdoma nuteistųjų socialinės integracijos veikla nebuvo organizuojama ir koordinuojama bei kontroliuojama šalies mastu.

Kalėjų departamente nenustatyti Nuteistųjų asmenų socialinės integracijos programų rengimo ir vertinimo kriterijai, todėl įvertinti pataisos įstaigose vykdomų šių programų efektyvumą ir tai, ar jos pasiekia savo tikslus, nėra pagrindo. Kalėjų departamento vadovybės teigimu, parengti Nuteistųjų socialinės integracijos programų rengimo ir vertinimo kriterijus nėra galimybės.

Siekiant efektyviau organizuoti, koordinuoti ir kontroliuoti nuteistųjų integravimo į visuomenę pataisos įstaigose veiklą, būtina sukomplektuoti laisvas Kalėjų departamento Socialinės reabilitacijos skyriaus pareigybes.

Išvada

Kalėjų departamente nenustatyti Nuteistųjų asmenų socialinės integracijos programų rengimo ir vertinimo kriterijai, todėl įvertinti pataisos įstaigose vykdomų šių programų efektyvumą ir tai, ar jos pasiekia savo tikslus, nėra pagrindo.

3.3.8. Pareiginės algos priemokų skyrimas Kalėjų departamento darbuotojams

Laikiniai ėjusio Kalėjų departamento direktoriaus pareigas 2002-10-16 įsakymu Nr. 311 TE Finansų skyriaus viršininkui (tuo metu buvo Ekonomikos skyriaus viršininku) nuo 2002-10-01- iki 2002-12-31 buvo nustatyta 40 proc. pareiginės algos priemoka, Gamybos poskyrio viršininkui – 20 proc. priemoka už dalyvavimą Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos sudarytos darbo grupės veikloje, rengiant įmonių, kuriose dirba riboto darbingumo asmenys, veiklos ir statuso nustatymo koncepcijos projektą. Laikiniai ėjęs direktoriaus pareigas 2003-01-27 įsakymu Nr. 6/07-37 nuo 2003-01-01 iki 2003-06-30 Finansų skyriaus viršininkui nustatė 40 proc. priemoką už tą pačią veiklą bei dalyvavimą Teisingumo ministerijos sudarytos darbo grupės veikloje, rengiant priemones, sudarysiančias sąlygas teisėsaugos institucijoms ir teismams pradėti sklandžiai taikyti naujojo Baudžiamojo kodekso, naujojo Baudžiamojo proceso kodekso ir Bausmių vykdymo kodekso reikalavimus, planą bei lėšas, būtinas jam

įgyvendinti. Šiuo įsakymu už dalyvavimą Teisingumo ministerijoje sudarytos tos pačios darbo grupės veikloje taip pat buvo nustatyta priemoka direktoriaus pavaduotojui – 45 proc. ir Analitinio ir teisės skyriaus viršininkui – 5 proc. Darbo grupė įstatymo projektą turėjo parengti iki 2003-03-01.

Kalėjų departamento direktoriaus 2003-08-14 įsakymu Nr. 6/07-339 Finansų skyriaus viršininkui nuo 2003-08-01 iki 2003-09-30 nustatyta 25 proc. priemoka už dalyvavimą Socialinės apsaugos ministerijos sudarytos tos pačios darbo grupės veikloje.

Kalėjų departamento Finansų skyriaus viršininkas ir Gamybos poskyrio viršininkas į Socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymu sudarytą darbo grupę įtraukti tik 2003-01-28, o pareiginės algos priemokos už papildomą darbą Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos sudarytoje darbo grupėje jiems skirtos nuo 2002-10-01.

Socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymu Nr. A 1-16 darbo grupė buvo sudaryta 2003-01-28 ir įstatymo projektą turėjo parengti iki 2003-03-05, tačiau iki šiol projektas neparengtas. Teisingumo ministerijos sudaryta darbo grupė Priemonių, sudarysiančių sąlygas teisėsaugos institucijoms ir teismams sklandžiai taikyti naujojo Baudžiamojo kodekso, naujojo Baudžiamojo proceso kodekso ir Bausmių vykdymo kodekso reikalavimus, plano ir lėšų poreikio 2003–2004 metams projektą parengė ir Vyriausybės 2003-06-03 nutarimu Nr. 721 jis patvirtintas.

Teisingumo ministro 2003-01-15 įsakymu Nr. 13 „Dėl darbo grupių sudarymo“ į sudarytos darbo grupės sudėtį nuo 2003-01-15 buvo įtrauktas Kalėjų departamento direktoriaus pavaduotojas, Finansų skyriaus viršininkas, Analitinio ir teisės skyriaus viršininkas, kuriems buvo pavesta parengti teisės aktų projektus iki 2003-03-01 ir Vyriausybės 2003-06-03 nutarimu Nr. 721 šios grupės parengtos priemonės buvo patvirtintos. Tuo tarpu pareiginės algos priemokos šiems darbuotojams (atitinkamai – 45, 40 ir 5 proc.) už papildomą darbą Teisingumo ministerijos sudarytoje darbo grupėje buvo skirtos nuo 2003-01-01 iki 2003-06-30.

Laikotarpiu nuo 2002-10-01 iki 2003-09-01 Kalėjų departamento darbuotojams priskaičiuota ir išmokėta iš viso 28 421,13 Lt pareiginės algos priemonių.

Išvada

Kalėjų departamento vadovai, skirdami darbuotojams pareiginės algos priemokas už dalyvavimą Socialinės apsaugos ir darbo bei Teisingumo ministerijose sudarytose darbo grupėse, nesivadovavo Vyriausybės 1998-02-26 nutarimu Nr. 241 patvirtintos Apmokėjimo Lietuvos Respublikos Seimo, Lietuvos Respublikos Prezidento ar Lietuvos Respublikos Vyriausybės sudarytomis komisijoms ir darbo grupėms už teisės aktų projektų rengimą ir ekspertizę tvarkos 1.1. p. nuostata, kad šios išlaidos planuojamos įstaigos – teisės akto projekto rengimo iniciatorės biudžete. Laikotarpiu nuo 2002-10-01 iki 2003-09-01 iš Kalėjų departamentui skirtų lėšų darbuotojams priskaičiuota ir išmokėta iš viso 28 421,13 Lt tokių priemonių.

3.3.9. Kalėjų departamento veikla, centralizuojant valstybės įmonių prie pataisos namų likutinį pelną bei Socialinės paramos nuteistiesiems fondo lėšas

Audito metu nustatyta, kad 2000–2003 m. laikotarpiu skirstant valstybės įmonių prie Panevėžio, Vilniaus 1-ųjų, Pravieniškių 1-ųjų, 2-ųjų, 3-ųjų, Alytaus ir Marijampolės pataisos darbų kolonijų (dabar – pataisos namai) paskirstytiną pelną buvo suformuotas Kalėjų departamento specialusis fondas (finansinis rezervas). Šio rezervo lėšas administravo ir naudojo ne valstybės įmonės prie pataisos darbų kolonijų, bet Kalėjų departamentas. Dėl tokio pelno paskirstymo šioms valstybės įmonėms buvo neteisėtai apribota teisė naudotis savo uždirbto pelno dalimi.

Kalėjų departamento nuostatų 8.7. p. nustatyta, kad Kalėjų departamentas turi teisę centralizuoti dalį valstybės įmonių prie pataisos darbų kolonijų likutinio pelno specialiajam fondui (finansiniam rezervui) sudaryti, kuris reikalingas atskirų valstybės įmonių prie pataisos darbų kolonijų pagrindinėms gamybos priemonėms modernizuoti, apyvartinėms lėšoms papildyti bei finansinei paramai teikti, darbuotojų socialinėms, buitinėms bei darbo sąlygoms gerinti, 13.15. p. – Kalėjų departamento direktorius tvirtina specialaus fondo lėšų panaudojimo sąmatą.

Laikotarpiu nuo 2002-01-01 iki 2003-10-01 iš valstybės įmonių paskirstytinojo pelno Kalėjų departamento finansiniam rezervui buvo paskirti 446 858,65 Lt. Iš to skaičiaus 254 902,20 Lt Departamentas šešis kartus skolinosi savo įstaigos reikmėms, dalį specialiojo fondo lėšų 4 544,70 Lt panaudojo Kalėjų departamento socialinėms ir kultūrinėms priemonėms finansuoti (3 priedas).

Specialaus fondo (finansinio rezervo) sudarymo ir panaudojimo užtikrinimui Kalėjų departamente buvo vadovaujama direktoriaus 2000-11-27 įsakymu Nr. 34 ir šiuo metu – 2003-03-14 įsakymu Nr. 4/07-48 patvirtintais Kalėjų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos specialaus fondo (finansinio rezervo) sudarymo ir panaudojimo nuostatais.

Anksčiau galiojusiuose ir dabartiniuose specialaus fondo sudarymo ir panaudojimo nuostatuose nurodyta, kad šis fondas naudojamas suteikti įmonėms laikiną (iki metų) finansinę paramą. Specialaus fondo lėšoms panaudoti kiekvienais metais sudaroma sąmata, kurią tvirtina Kalėjų departamento direktorius.

Pažeisdamas Kalėjų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo specialaus fondo (finansinio rezervo) sudarymo ir panaudojimo nuostatų reikalavimus, Kalėjų departamento direktoriaus pavaduotojas 2003-02-03 patvirtino sąmatą, kurioje numatyta valstybės įmonei prie Pravieniškių 2-osios pataisos darbų kolonijos (dabar – Pravieniškių 2-ieji pataisos namai) suteikti 200,0 tūkst. Lt negrąžinamą finansinę paramą. Kalėjų departamento buhalterija 2003-02-11, 2003-02-19 mokėjimo pavedimais pervedė valstybės įmonei prie Pravieniškių 2-osios pataisos darbų kolonijos 200,0 tūkst. Lt negrąžinamą paramą.

Kalėjimų departamento direktoriaus 2000-11-27 įsakymu Nr. 34 ir 2003-03-14 įsakymu Nr. 4/07-48 patvirtintuose Specialaus fondo (finansinio rezervo) sudarymo ir panaudojimo nuostatų atitinkamai 7.8. p ir 8 p. nuostatos, kad specialaus fondo lėšos gali būti panaudotos Kalėjimų departamento socialinėms ir kultūrinėms priemonėms finansuoti, prieštarauja Valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymo 18 str. 3 p. nuostatoms.

Kiekvienoje pataisos įstaigoje ir areštinėje turi būti sudaromas Socialinės paramos nuteistiesiems fondas, kurio lėšos naudojamos vienkartinėms pašalpoms būtiniausiems reikmenims įsigyti išmokėti turintiems teisę juos pirkti nuteistiesiems, pašalpoms išmokėti paleidžiamiesiems iš pataisos įstaigų nuteistiesiems, besimokantiems nuteistiesiems skatinti, kultūrinėms ir sportinėms priemonėms, medikamentams įsigyti bei kitais ypatingais atvejais.

Vyriausybės 1998-01-10 nutarimu Nr. 24 buvo patvirtinta Socialinės paramos nuteistiesiems fondo naudojimo tvarka, kuri Vyriausybės 2003-04-14 nutarimu Nr. 475 pakeista. Anksčiau galiojusios tvarkos 2 p. nustatyta, kad Kalėjimų departamentas centralizuoja ir perskirsto pataisos darbų įstaigoms dalį socialinės paramos nuteistiesiems fondo lėšų. Tuo tikslu įstaigos atsižvelgiant į nuteistųjų įdarbinimo lygį iš priskaičiuotų į šį fondą lėšų kiekvieną ketvirtį perveda Kalėjimų departamentui nustatytą šių lėšų dalį.

Vykdydamas Vyriausybės 1998-01-10 nutarimą Nr. 24, vidaus reikalų ministras 1998-01-21 įsakymu Nr. 16 „Dėl socialinės paramos nuteistiesiems fondo“ nustatė, kad visos lėšos, gautos socialinės paramos nuteistiesiems fonde, pasilieka įstaigų žinioje (necentralizuojamos).

Audito metu nustatyta, kad Kalėjimų departamento paramos nuteistiesiems fondo sąskaitoje 1998 m. pradžioje buvo 84 108,13 Lt likutis. 1998–2003 m. laikotarpiu įstaigos, nepaisydamos vidaus reikalų ministro įsakymo, kad visos lėšos pasilieka jų žinioje, Kalėjimų departamentui pervedė iš viso 8 968,70 Lt. Taigi šių lėšų likutis 2003-09-30 buvo 85 761,17 Lt.

Nustatyta, kad 1998–2003 m. laikotarpiu Kalėjimų departamentas iš paramos nuteistiesiems fondo lėšų tik 1 179 Lt panaudojo pagal paskirtį, t. y. tiek lėšų išmokėjo nuteistiesiems.

Kalėjimų departamentas, pažeisdamas tuo metu galiojusios Vyriausybės 1998-01-10 nutarimu Nr. 24 patvirtintos Socialinės paramos nuteistiesiems fondo naudojimo tvarkos ir Vyriausybės 2003-04-14 nutarimu Nr. 475 patvirtintos Socialinės paramos nuteistiesiems fondo sudarymo ir jo lėšų naudojimo tvarkos nuostatas, 1998–2003 m. laikotarpiu 22 kartus skolinosi po 5 000–76 000 Lt (iš viso buvo paskolinta 588 234,84 Lt) savo įstaigos reikmėms. Iš to skaičiaus Kalėjimų departamentas iki 2003-01-01 gražino fondui 578 234,84 Lt (4 priedas).

Išvados

- **Kalėjimų departamento nuostatų 8.7. ir 13.15. p. reikalavimai, kad Kalėjimų departamentas turi teisę centralizuoti dalį valstybės įmonių prie pataisos darbų kolonijų likutinio pelno specialiajam fondui (finansiniam rezervui) sudaryti, prieštarauja Valstybės ir savivaldybės**

įmonių įstatymo (1994-12-21 Nr. I-722) 18 str. 3 p. nuostatomis, nurodančioms, kad likusi įmonės pelno dalis steigėjo nustatytu santykiu skiriama įmonės įstatiniam kapitalui didinti ir ne mažiau kaip 25 procentai – kitoms reikmėms (premioms, socialinėms ir kultūrinėms priemonėms finansuoti bei rezervams sudaryti). Valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymas nenumato centralizuoti likusią įmonių pelno dalį.

- Skirstant valstybės įmonių prie Panevėžio, Vilniaus 1-ųjų, Pravieniškių 1-ųjų, 2-ųjų, 3-ųjų, Alytaus ir Marijampolės pataisos namų paskirstytiną pelną buvo suformuotas Kalėjimų departamento specialusis fondas (finansinis rezervas), kurio lėšas administravo ir naudojo ne valstybės įmonės prie pataisos darbų kolonijų, bet Kalėjimų departamentas. Dėl tokio pelno paskirstymo šioms valstybės įmonėms buvo neteisėtai apribota teisė naudotis savo uždirbto pelno dalimi ir tai neskatina jų modernizuoti gamybą.
- Kalėjimų departamentas 1998–2003 m. laikotarpiu iš paramos nuteistiesiems fondo lėšų tik 1 179 Lt panaudojo pagal paskirtį, t. y. tiek lėšų išmokėjo nuteistiesiems. Esanti ydinga praktika šio fondo lėšas skolintis savo reikmėms neskatina bausmių vykdymo sistemos reformos.

IV. PERSONALO POLITIKOS FORMAVIMAS BAUSMIŲ VYKDYMO SISTEMOS REFORMOS METU

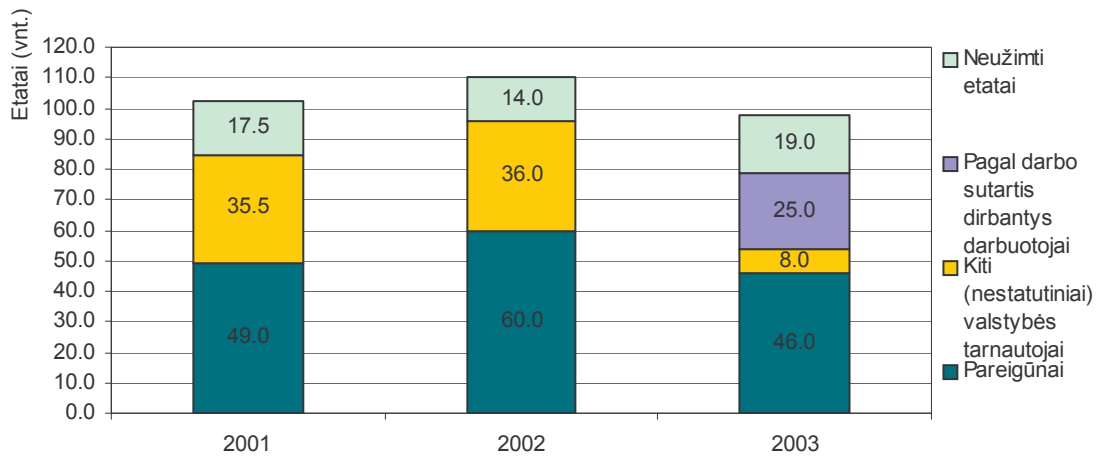
Kalėjimų departamente, kuriam nustatytas svarbiausias uždavinys – organizuoti ir vykdyti bausmių vykdymo sistemos reformą, buvo daromi struktūriniai pakeitimai, kurių metu buvo mažinamas darbuotojų skaičius (2 lentelė).

Darbuotojų skaičius buvo keičiamas neišanalizavus žmonių išteklių (etatai, kvalifikacija) bei nesant kriterijų, pagal kuriuos būtų mažinamas darbuotojų skaičius.

2 lentelė

Kalėjimų departamento darbuotojų bendro etatų ir realiai užimtų etatų skaičiaus palyginimas

Personalo kategorija	2001 m. sausio 1 d.		2002 m. sausio 1 d.		2003 m. sausio 1 d.	
	<i>Iš viso etatų</i>	<i>Užimta etatų</i>	<i>Iš viso etatų</i>	<i>Užimta etatų</i>	<i>Iš viso etatų</i>	<i>Užimta etatų</i>
Pareigūnai	61	49	72	60	73	46
Kiti (nestatutiniai) valstybės tarnautojai	41	35,5	38	36	9	8
Pagal darbo sutartis dirbantys darbuotojai	–	–	–	–	16	25
Iš viso	102	84,5	110	96	98	79



4-1 pav. Kalėjimų departamento etatų struktūra 2001–2003 m.

Būsimus bausmių vykdymo sistemos darbuotojus pagal dvišalę sutartį rengia Lietuvos teisės universitetas, o nauji pataisos įstaigų darbuotojai gali pradėti eiti pareigas tik baigę pirminio parengimo kursą Mokymo centre, ten pat darbuotojai kelia savo kvalifikaciją.

Siekdamas tobulinti pretendentų į tarnybą Kalėjimų departamente bei jam pavaldžiose įstaigose ir valstybės įmonėse atranką, teisingumo ministras 2003-02-07 įsakymu Nr. 40 pripažino netekusiu galios ministro 2002-11-14 įsakymą Nr. 310 „Dėl Kalėjimų departamento prie Teisingumo ministerijos bei jam pavaldžių įstaigų ir valstybės įmonių pareigūnų skyrimo uždaro konkurso būdu tvarkos patvirtinimo“. Tačiau Statuto (2003-04-29 Nr. IX-1545) 12 str. 7 d., nustatanti, kad Kalėjimų departamento direktorius, jo pavaduotojai, tarnybų viršininkai ir jų pavaduotojai, Kalėjimų departamentui pavaldžių įstaigų ir valstybės įmonių vadovai ir jų pavaduotojai bei tarnybų viršininkai ir jų pavaduotojai į šias pareigas skiriami objektyviai įvertinus jų profesinį pasirengimą, įgūdžius ir privalumus uždaro konkurso būdu, liko nepakeista.

Seimo 2003-04-29 įstatymu Nr. IX–1545 buvo padaryti Statuto pakeitimai, tačiau 12 str. 7 d. nuostata dėl pareigūnų priėmimo uždaro konkurso būdu, nors ir neatitinkanti bausmių vykdymo sistemos poreikių, buvo palikta galioti⁷.

Likus galioti Statuto 12 str. 7 d. nuostatai dėl pareigūnų priėmimo uždaro konkurso būdu, Kalėjimų departamento direktorius 2003-06-30 įsakymu Nr. 4/07-118 iš naujo patvirtino Kalėjimų departamento prie Teisingumo ministerijos bei jam pavaldžių įstaigų ir valstybės įmonių pareigūnų skyrimo uždaro konkurso būdu tvarką.

Siekiant tobulinti pretendentų į tarnybą Kalėjimų departamente bei jam pavaldžiose įstaigose ir valstybės įmonėse atranką, parenkant į bausmių vykdymo sistemą naujus darbuotojus, ypač svarbu

⁷ Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos Statuto 2, 3, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 14, 21, 22, 23, 24, 28, 32, 36, 37, 41, 42, 44, 47, 50, 51, 52, 54, 56 straipsnių pakeitimo ir papildymo, Statuto papildymo 42 (1), 42(3), 47 (1) straipsniais ir 43, 45, 48, straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymas. 2003-04-29 įstatymas Nr. IX-1545

atsižvelgti į jų profesinę kvalifikaciją, taip pat remiantis užsienio šalių patirtimi (Prancūzija, Belgija ir kt.) Kalėjimų departamento vadovybei tikslinga svarstyti galimybę asmenis skirti į pareigas ne tik uždaro, bet ir atviro konkurso būdu.

Išvada

Kalėjimų departamente nėra pareigūnų ir kitų valstybės tarnautojų mokymo ir kvalifikacijos kėlimo sistemos.

4.1. Kalėjimų departamento pareigūnų skyrimas į tarnybą

Kalėjimų departamento direktorius, 2002-09-26 įsakymu Nr. 286 TE skirdamas Violetą Patackaitę Kalėjimų departamento Viešųjų ir tarptautinių ryšių skyriaus viršininke, pažeidė tuo metu galiojusio Statuto 10 str. 1 d. reikalavimus, nustatančius, kad „į pareigūnų pareigas ... priimami ne jaunesni kaip 20 metų ir ne vyresni kaip 40 metų ... Lietuvos Respublikos piliečiai“. V. Patackaitėi skyrimo į pareigas metu buvo 44 metai.

Seimo 2003-04-29 įstatymu Nr. IX-1545 buvo pakeisti Statuto 10 str. 1 d. reikalavimai, atsisakant į pareigūnų pareigas priimamiems asmenims nustatytos viršutinės amžiaus ribos (40 metų).⁸

Iki 2003-04-29 galiojusio Statuto 12 str. 1 d. buvo nurodyta, kad „priimamiems pareigūnais asmenims nustatomas 6 mėnesių bandomasis laikotarpis. Bandomuoju laikotarpiu šie asmenys vadinami stažuotojais“. Šios Statuto nuostatos neatitiko Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo nuostatų, nenumatančių stažuotojo statuso priimamiems į valstybės tarnybą asmenims.

Audito metu nustatyta, kad skiriami į pareigas ir bandomajam laikotarpiui priimami Kalėjimų departamento, pavaldžių pataisos įstaigų skyrių viršininkai, pataisos inspekcijų direktoriai buvo vadinami stažuotojais.

Perkeliant R. Kūgį į Kalėjimo departamento direktoriaus pareigas (teisingumo ministro 2003-04-18 d. įsakymas Nr. 5 K) buvo pažeistos Statuto 11 str. 1 d. 4 p. nuostatos, reikalaujančios, kad į tarnybą Kalėjimų departamente arba jam pavaldžiose įstaigose ar valstybės įmonėse negali būti priimtas asmuo, jei Kalėjimų departamente arba jam pavaldžiose įstaigose ar valstybės įmonėse tarnauja jo tėvai, įtėviai, sutuoktinis, brolis, sesuo, vaikas, įvaikis, taip pat sutuoktinio tėvai, įtėviai, brolis, sesuo, vaikas arba įvaikis, su kuriuo būtų tiesioginio pavaldumo ar kontrolės ryšys.

Perkeliant R. Kūgį į Kalėjimo departamento direktoriaus pareigas, taip pat buvo pažeisti Valstybės tarnybos įstatymo 9 str. 3 d. 3 p. reikalavimai, nustatantys, kad „į valstybės tarnautojo pareigas negali būti

⁸ *Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos Statuto 2, 3, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 14, 21, 22, 23, 24, 28, 32, 36, 37, 41, 42, 44, 47, 50, 51, 52, 54, 56 straipsnių pakeitimo ir papildymo, Statuto papildymo 42 (1), 42(3), 47 (1) straipsniais ir 43, 45, 48 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymas. 2003-04-29 įstatymas Nr. IX-1545*

priimtas asmuo, kurio sutuoktinis, artimasis giminaitis ar svainystės ryšiais susijęs asmuo eina valstybės tarnautojo pareigas valstybės ar savivaldybės institucijoje ar įstaigoje, jeigu jie pagal einamas pareigas būtų susiję tiesioginio pavaldumo santykiais“.

Kalėjų departamento Viešųjų ir tarptautinių ryšių skyriaus viršininkė V. Patackaitė yra R. Kūgio žmonos sesuo. Pagal Kalėjų departamento struktūrą, buvusią iki 2003-05-06, Viešųjų ir tarptautinių ryšių skyriaus viršininkas buvo tiesiogiai pavaldus Kalėjų departamento direktoriui.

Direktorius 2003-05-06 įsakymu Nr. 4/07-75 patvirtino naują Kalėjų departamento struktūrą, pagal kurią pasikeitė Viešųjų ir tarptautinių ryšių skyriaus pavaldumas – jis tapo tiesiogiai pavaldus ne Kalėjų departamento direktoriui, o jo pavaduotojui, ir 2003-07-10 įsakymu Nr. 6/07-279 šio skyriaus viršininkė V. Patackaitė nuo 2003-07-10 buvo paskirta į to paties skyriaus vyriausiojo specialisto pareigas.

Audito metu nustatyta, kad Kalėjų departamento vadovybė taip pat nesilaikė teisės aktų reikalavimų perkeltiant kitą valstybės tarnautoją į pareigas, kurios su sutuoktiniu susijusios vieno teise kontroliuoti kitą.

Kalėjų departamento direktoriaus 2002-09-05 įsakymu Nr. 262 TE, A. Jakeliūnas buvo paskirtas Kalėjų departamento prie Teisingumo ministerijos Ekonomikos skyriaus viršininku, o 2002-11-26 įsakymu Nr. 360 TE – perkeltas į Finansų ir apskaitos skyriaus viršininko pareigas.

Perkeltiant 2002-11-26 A. Jakeliūną į Finansų ir apskaitos skyriaus viršininko pareigas, buvo pažeisti Statuto 11 str. 1 d. 4 p. bei Valstybės tarnybos įstatymo 9 str. 3 d. 3 p. reikalavimai, nes A. Jakeliūno žmona I. Jakeliūnienė nuo 1998-01-26 dirba Vilniaus 1-ųjų pataisos namų Buhalterinės apskaitos skyriaus viršininke.

Kalėjų departamentui pavaldžios įstaigos pateikė informaciją apie įstaigose dirbančius asmenis, kuriuos sieja artimi giminystės ar svainystės ryšiai ir jų tarnyba yra susijusi su vieno iš jų tiesioginiu pavaldumu arba vieno teise kontroliuoti kitą. Nustatyta, kad įkalinimo įstaigų sistemoje yra atvejų, kai į tarnybą Kalėjų departamentui pavaldžiose pataisos įstaigose buvo skiriami artimais giminystės ar svainystės ryšiais susiję asmenys (2 priedas).

Statuto 10 str. 4 d. numatyta, kad „asmenys, priimami į tarnybą Kalėjų departamente ... yra tikrinami pagal Vidaus reikalų ministerijos ir policijos įstaigų įskaitas. Šio specialaus tikrinimo tvarką nustato Teisingumo ministerija ir Vidaus reikalų ministerija“.

Teisingumo ministras ir vidaus reikalų ministras 2000-12-22 d. bendru įsakymu Nr. 2RN/19RN patvirtino Asmenų, priimamų į tarnybą Kalėjų departamente prie Teisingumo ministerijos bei jam pavaldžiose įstaigose ir valstybės įmonėse, specialaus tikrinimo instrukciją.

Asmenų, priimamų į tarnybą Kalėjų departamente prie Teisingumo ministerijos bei jam pavaldžiose įstaigose ir valstybės įmonėse, specialaus tikrinimo instrukcijos (toliau – Instrukcija) 2 p. nurodyta, kad priimamų į tarnybą Kalėjų departamente asmenų specialų tikrinimą atlieka

Kalėjimų departamento Personalo skyrius darbuotojai. Šioje Instrukcijoje nenumatyta, kaip turėtų būti atliekamas Kalėjimų departamento direktoriaus, jo pavaduotojų specialus tikrinimas.

Nustatyti kiti panašūs netikslumai formuojant Kalėjimų departamento personalą.

Direktoriaus 2000-09-29 įsakymu Nr. 14 „Dėl Kalėjimų departamento prie TM transporto priemonių limitų“, prieštaraujant Vyriausybės 1998-11-17 nutarimo Nr. 1341 „Dėl tarnybinių lengvųjų automobilių įsigijimo, nuomos ir naudojimo biudžetinėse įstaigose“ nuostatomis, nustatyti Kalėjimų departamento bei jam pavaldžių įstaigų automobilių kiekio ir vairuotojų limitai. Pagal 1998-11-17 Vyriausybės nutarimo Nr. 1341 2 p. nuostatas turi būti patvirtintas biudžetinėms įstaigoms išlaidų dydis tarnybiniams lengviesiems automobiliams išlaikyti arba jiems nuomoti, o ne jų kiekiai. Pažymėtina, kad Vyriausybės 1998-11-17 nutarimo Nr. 1341 1. 6. p., nustatantis, kad biudžetinės įstaigos gali turėti po vieną tarnybinio lengvojo automobilio vairuotoją bei kitas nuostatas, neteko galios nuo 1999-01-01.

Laikiniai ėjęs Kalėjimų departamento direktoriaus pareigas 2002-12-30 įsakymu Nr. 410 TE „Dėl atleidimo iš tarnybos“ 2002-12-31 atleido iš tarnybos Kalėjimų departamento Materialinio aprūpinimo skyriaus 4 budėtojus vairuotojus. Vilniaus 2-osios griežtojo režimo pataisos darbų kolonijos (dabar – Vilniaus 2-ieji pataisos namai) direktorius 2002-12-31 įsakymu Nr. 158 TE „Dėl priėmimo į tarnybą“ nuo 2003-01-01 priėmė šiuos buvusius Kalėjimų departamento budėtojus vairuotojus kolonijos Apsaugos ir priežiūros skyriaus vyresniaisiais prižiūrėtojais.

Laikiniai ėjęs Kalėjimų departamento direktoriaus pareigas, vadovaudamasis Statuto 39 str. 5 p., 2003-02-15 įsakymu Nr. 6/07-55 ir 2003-02-27 įsakymu Nr. 6/07-86 „Dėl pavedimo laikinai eiti pareigas“ pavedė metų laikotarpiui (atitinkamai nuo 2003-02-11 ir nuo 2003-02-28 iki 2004-02-11) Vilniaus 2-osios griežtojo režimo pataisos darbų kolonijos Apsaugos ir priežiūros skyriaus vyresniesiems prižiūrėtojams eiti vairuotojų pareigas Kalėjimų departamente.

Laikiniai ėjęs Kalėjimų departamento direktoriaus pareigas, pavesdamas Vilniaus 2-ųjų pataisos namų 4 vyresniesiems prižiūrėtojams laikinai (metus) eiti vairuotojo pareigas Kalėjimų departamente, vadovavosi Statuto 39 str. 5 p., nurodančiu, kad nepaprastosios padėties ar kitų ekstremalių situacijų atveju Kalėjimų departamento direktorius gali, perkeldamas į kitas pareigas, laikinai pavesti pareigūnui be jo sutikimo atlikti tolygias, žemesnes arba aukštesnes pareigas kitoje Kalėjimų departamentui pavaldžioje įstaigoje arba valstybės įmonėje.

Vilniaus 2-ųjų pataisos namų darbo laiko apskaitos žiniaraščiuose nurodyta, kad Kalėjimų departamente dirbantys vairuotojai dirba šioje įstaigoje vyresniaisiais prižiūrėtojais. Darbo užmokestį jiems apskaičiuoja ir moka Vilniaus 2-ieji pataisos namai. Laikotarpiu nuo 2003-02-11 iki 2003-09-01 Vilniaus 2-ųjų pataisos namų vyresniesiems prižiūrėtojams už vairuotojo darbą Kalėjimų departamente iš viso apskaičiuota 40 358,49 Lt darbo užmokesčio ir išmokėta iš šių pataisos namų išlaidymui skirtų biudžeto lėšų.

Išvados

- Teisingumo ministras 2003-04-18 įsakymu Nr. 5K perkėlė R. Kūgį į Kalėjimo departamento direktoriaus pareigas, pažeisdamas Statuto 11 str. 1 d. 4 d. ir Valstybės tarnybos įstatymo 9 str. 3 d. 3 p. reikalavimus.
- Kalėjimų departamento direktorius, perkeldamas 2002-11-26 A. Jakeliūną į Finansų ir apskaitos skyriaus viršininko pareigas, pažeidė Statuto 11 str. 1 d. 4 p. bei Valstybės tarnybos įstatymo 9 str. 3 d. 3 p. reikalavimus.
- Nustatyta atvejų, kai į tarnybą Kalėjimų departamentui pavaldžiose patalpose įstaigose buvo skiriami artimais giminystės ar svainystės ryšiais susiję asmenys.
- Kalėjimų departamentas, pavesdamas Vilniaus 2-ųjų patalpos namų 4 vyresniesiems prižiūrėtojams laikinai (metus) eiti vairuotojo pareigas Kalėjimų departamente, savo institucijos reikmėms naudoja šios pavaldžios įstaigos išlaikymui skirtas biudžeto lėšas. Laikotarpiu nuo 2003-02-11 iki 2003-09-01 Vilniaus 2-ųjų patalpos namų vyresniesiems prižiūrėtojams už vairuotojo darbą Kalėjimų departamente iš viso apskaičiuota 40 358,49 Lt darbo užmokesčio ir išmokėta iš šių patalpos namų išlaikymui skirtų biudžeto lėšų.

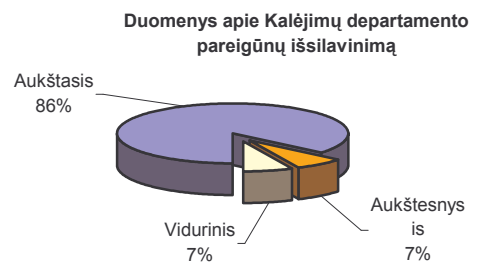
4.2. Kalėjimų departamento pareigūnų ir kitų darbuotojų kvalifikacija

Statuto patvirtinimo įstatymo įgyvendinimo įstatymo 5 str. 2 d. (Žin., 2000, Nr. 39-1091) nustatyta, kad Kalėjimų departamento pareigūnai, kurie neturi einamoms pareigoms būtino išsilavinimo, tokį išsilavinimą privalo įgyti per 5 metus nuo 2000-09-01.

Audito metu išanalizavus pateiktus duomenis apie Kalėjimų departamento pareigūnų išsilavinimą, darytina išvada, kad pareigūnų išsilavinimas atitinka jų einamoms pareigoms numatytus reikalavimus: 86 proc. pareigūnų turi aukštąjį, 7 proc. – aukštesnįjį ir 7 proc. – vidurinį išsilavinimą.

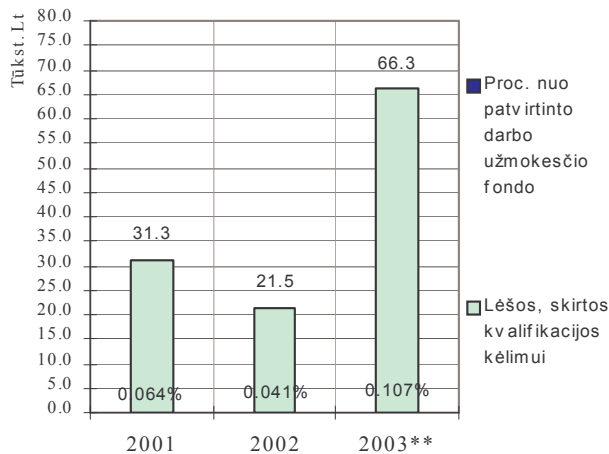
Nustatyta, kad Kalėjimų departamente valstybės tarnautojų mokymui skiriama biudžeto lėšų daug mažiau, nei numatyta Valstybės tarnybos įstatymo 46 str.

Kalėjimų departamentas kvalifikacijos kėlimui 2001 m. skyrė 31,3 tūkst. Lt, 2002 m. – 21,6 tūkst. Lt, 2003 m. – 66,3 tūkst. Lt, tai atitinkamai sudarė 0,064, 0,041 ir 0,107 proc. patvirtintų asignavimų darbo užmokesčiui.

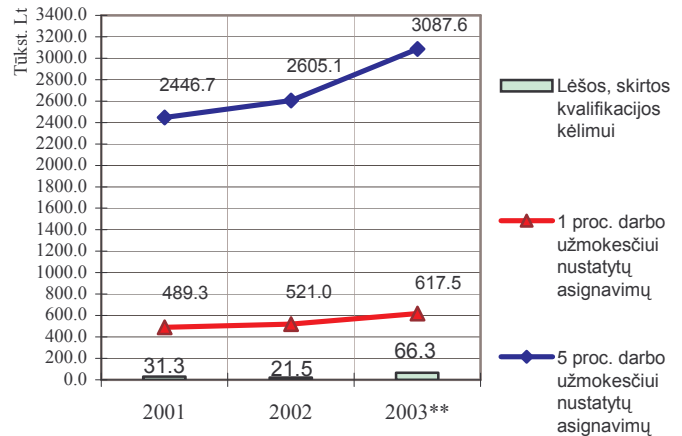


4-2 pav. Duomenys apie Kalėjimų departamento pareigūnų išsilavinimą

Valstybės tarnybos įstatymo 46 str. nustatyta, kad valstybės tarnautojų mokymui valstybės ir savivaldybių biudžetuose numatytos lėšos turi sudaryti ne mažiau kaip 1 procentą ir ne daugiau kaip 5 procentus valstybės tarnautojų darbo užmokesčiui nustatytų asignavimų. Taigi Kalėjų departamentas jam pavaldžios įstaigos 2001 m. turėjo skirti ne mažiau kaip 489,3 tūkst. Lt (skyrė 15,6 karto mažiau), 2002 m. – 521,0 tūkst. Lt (skyrė 24,1 karto mažiau), 2003 m. – 617,5 tūkst. Lt (skyrė 9,3 karto mažiau).



4-3 pav. Duomenys apie Kalėjų departamentu išlaidas kvalifikacijos kėlimui 2001–2003 m.



4-4 pav. Duomenys apie Kalėjų departamentu 2001–2003 m. faktiškai skirtas lėšas kvalifikacijos kėlimui bei pagal Valstybės tarnybos įstatymo 46 str. nuostatas jos turėjo sudaryti

Išvada

Kalėjų departamentas 2001–2003 m. neskyrė pakankamai lėšų darbuotojų profesiniam tobulinimui.

4.3. Pareiginių laipsnių suteikimas pareigūnams

Vadovaujantis Statuto 17 str. 4 d. ir teisingumo ministro 2001-10-16 įsakymu Nr. 217 patvirtintos Pareigūnų darbo organizavimo Kalėjų departamente prie Teisingumo ministerijos bei jam pavaldžiose įstaigose ir valstybės įmonėse tvarkos (toliau – Tvarka) 53–57 p., Kalėjų departamentu pareigūnams yra suteikiami pareiginiai laipsniai. Tvarkos 55 p. nustatyta, kad, pasibaigus bandomajam laikotarpiui, perkeltant pareigūnus į aukštesnes ar žemesnes pareigas, suteikiamas pareiginis laipsnis, nustatytas konkrečiai pareigybei Kalėjų departamentu direktoriaus įsakymu, suderintu su Socialinės apsaugos ir darbo ministerija.

Kalėjų departamentu nuostatų 13.5. p. nustatyta, kad Kalėjų departamentu direktorius, suderinęs su Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, nustato Kalėjų departamentu bei jam pavaldžių įstaigų ir valstybės įmonių pareigūnų pareigybes bei jas atitinkančius pareiginius laipsnius. Kalėjų departamentu bei jam pavaldžių įstaigų ir valstybės įmonių pareigybių ir joms atitinkančių pareiginių

laipsnių sąrašas buvo suderintas su Socialinės apsaugos ir darbo ministerija ir patvirtintas tik 2002-03-20 direktoriaus įsakymu Nr. 38.

Laikotarpiu nuo Statuto įsigaliojimo (2000-09-01) iki Pareigūnų darbo organizavimo Kalėjimų departamente prie Teisingumo ministerijos bei jam pavaldžiose įstaigose ir valstybės įmonėse tvarkos patvirtinimo (2001-10-16), t. y. daugiau nei vienerius metus Kalėjimų departamento bei jam pavaldžių pataisos įstaigų pareigūnams pareiginiai laipsniai buvo suteikiami nesant pareiginių laipsnių suteikimo tvarkos.

Prasidėjus baudmių vykdymo sistemos reformai, teisingumo ministras 2000-09-01 įsakymu Nr. 182 Kalėjimų departamento direktorių bei 4 jo pavaduotojus paskyrė iš naujo į šias pareigas. Direktoriaus 2000-09-01 įsakymu Nr. 4 TE į pareigas iš naujo buvo paskirti ir Kalėjimų departamento darbuotojai, suteikiant jiems pareiginius laipsnius bei patvirtinant turėtas kvalifikacines kategorijas.

Išvada

Nuo reformos pradžios (2000-09-01) iki Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos bei jam pavaldžių įstaigų ir valstybės įmonių pareigybių ir joms atitinkančių pareiginių laipsnių sąrašo patvirtinimo (direktorius 2002-03-20 įsakymas Nr. 38) Kalėjimų departamento ir jam pavaldžių pataisos įstaigų bei valstybės įmonių pareigūnams pareiginiai laipsniai buvo suteikti nesant patvirtintos pareiginių laipsnių suteikimo tvarkos.

4.4. Kalėjimų departamento pareigūnų atestavimo komisijų veikla

Audito metu buvo analizuotas Kalėjimų departamento darbuotojų atestacijos komisijų veiklos efektyvumas.

Statuto 15 str. 1 d. nustatyta, kad „pareigūnų sugebėjimai, profesinė veikla, asmeninės savybės, taip pat ar jie tinka eiti šias pareigas, įvertinami atestacijos metu“, 15 str. 4 d. – atestavimo tvarką nustato Teisingumo ministerija.

Direktoriaus 2000-10-04 įsakymu Nr. 17 buvo sudaryta pareigūnų atestavimo komisija, tačiau nėra duomenų, kad ji realiai veikė. Vadovaujantis teisingumo ministro 2001-10-16 įsakymu Nr. 217 patvirtintos Pareigūnų darbo organizavimo Kalėjimų departamente prie Teisingumo ministerijos bei jam pavaldžiose įstaigose ir valstybės įmonėse tvarkos 45 p., atestacijos komisijos posėdžiai turi būti protokoluojami, tačiau audito metu Kalėjimų departamentas atestacijos komisijos posėdžių protokolų nepateikė. Į audito metu pateiktą klausimą, ar laikotarpiu nuo 2000-09-01 vykdant struktūrinius pertvarkymus, pareigūnai buvo atestuojami, Kalėjimų departamento vadovybė atsakymo nepateikė. Taigi darytina išvada, kad direktoriaus 2000-10-04 įsakymu Nr. 17 sudaryta pareigūnų atestavimo komisija nefunkcionavo, t. y. ji nevykdė Statuto 15 str. 2 d. reikalavimų.

Direktorius 2000-10-04 įsakymu Nr. 17 2 d. atestavimo komisijai nurodė organizuoti kvalifikacinių kategorijų suteikimą Kalėjimų departamento tarnybų viršininkams bei pareigūnams. Auditorių nuomone, toks direktoriaus įpareigojimas atestavimo komisijai organizuoti kvalifikacinių kategorijų suteikimą pareigūnams yra nebūdingas šiai komisijai.

Vykdamas Vyriausybės 2002-06-12 nutarimu Nr. 855 pritartą Neatidėliotinos narkomanijos ir žmogaus imunodeficito viruso infekcijos plitimo Lietuvos Respublikos kardomojo kalinimo ir laisvės atėmimo vietose prevencijos priemonių (toliau – Priemonės) 9 p., Kalėjimų departamento direktoriaus 2002-07-10 įsakymu Nr. 10 buvo sudaryta Alytaus griežtojo režimo pataisos darbų kolonijos (dabar – Alytaus pataisos namai) pareigūnų neeilinės atestacijos komisija, kuri iki 2002-08-15 buvo įpareigota atestuoti šios kolonijos pareigūnus ir vyresnius pareigūnus. Kitu direktoriaus įsakymu (2002-07-25 Nr. 104) buvo sudaryta Alytaus griežtojo režimo pataisos darbų kolonijos Vidaus tyrimų tarnybos pareigūnų atrankinės neeilinės atestacijos komisija kitos sudėties. Ši komisija taip pat iki 2002-08-15 buvo įpareigota atestuoti šios kolonijos pareigūnus. Vykdamas Priemonės, direktoriaus 2002-11-18 įsakymu Nr. 170 buvo sudaryta dar kitokios sudėties komisija Kalėjimų departamento struktūrinių padalinių vadovų neeilinei atestacijai.

Kalėjimų departamento direktoriui 2002-11-05 įsakymu Nr. 164 patvirtinus naują pareigybių sąrašą, pagal vadovų paaiškinimą, atestacijos komisija 2002-11-25 atliko Kalėjimų departamento pareigūnų atestaciją.

Išvados

- **Nuo 2000-09-01 iki 2002-11-18 Kalėjimų departamente buvo padaryti 4 struktūriniai pakeitimai (direktoriaus 2000-09-01 įsakymas Nr. 2 TE, 2001-11-05 įsakymas Nr. 91, 2001-12-05 įsakymas Nr. 103 ir 2002-06-28 įsakymas Nr. 7), tačiau nė vieno pakeitimo metu nebuvo įvertinta Kalėjimų departamento pareigūnų kompetencija bei atitikimas einamoms pareigoms, t. y. pareigūnai nebuvo atestuojami.**
- **Atestacinių komisijų veikla buvo atnaujinta tik kilus narkomanijos ir žmogaus imunodeficito viruso infekcijos problemoms Alytaus griežtojo režimo pataisos darbų kolonijoje (dabar – Alytaus pataisos namai) bei Vyriausybei pritarus atitinkamoms priemonėms. Taigi darytina išvada, kad Kalėjimų departamento, organizuojančio kriminalinių bausmių vykdymą, veikla sudarant atestacines komisijas, siekiant patikrinti pavaldžių pataisos įstaigų pareigūnų kompetenciją, yra neplaninga.**

V. NUTEISTŪJŲ SVEIKATOS PRIEŽIŪROS ORGANIZAVIMAS

5.1. Nuteistųjų asmenų sveikatos priežiūros organizavimo problemos, kuriant bausmių vykdymo sistemą

Lietuvoje nuteistųjų sveikatos priežiūra įkalinimo įstaigose organizuojama vadovaujantis Lietuvos Respublikos sveikatos priežiūros įstaigų įstatymo pakeitimo įstatymo (Žin., 1996, Nr. 66-1572, 1997, Nr. 62-1462) 25 str. 2 d., Sveikatos draudimo įstatymo pakeitimo įstatymo (Žin., 2002, Nr. 123-5512) 6 str. 5 d., Pacientų teisių ir žalos sveikatai atlyginimo įstatymo (Žin., 1998, Nr. 52-1425) 3 str., Bausmių vykdymo kodekso (Žin., 2002, Nr. 73-3084) 174 str., Kardomojo kalinimo įstatymo (Žin., 1996, Nr. 12-313) 19 str.

Teisinės sistemos reformos metmenyse nenumatytos nuteistųjų sveikatos priežiūros organizavimo bei pataisos įstaigų sveikatos priežiūros tarnybų veiklos reformos. Bausmių vykdymo sistemos reforma didesnių nuteistųjų sveikatos priežiūros organizavimo pakeitimų nenumato. Daugiau orientuojamasi į bendruosius sveikatos sistemą reglamentuojančių teisės aktų reikalavimus.

Audito metu buvo išskirtos šios nuteistųjų sveikatos priežiūros organizavimo problemos, atliekant bausmių vykdymo sistemos reformą:

- *nepakankamas bausmes vykdančiose institucijose laikomų nuteistųjų asmenų sveikatos priežiūros finansavimas;*
- *kvalifikuotų medicinos specialistų pataisos įstaigose trūkumas;*
- *pataisos įstaigų medicinos personalo darbas nėra prestižinis dėl menko darbo užmokesčio ir didelio darbo krūvio;*
- *nepakankamas aprūpinimas medicinine įranga;*
- *lėšų trūkumas vaistams ir kitoms medicininės paskirties prekėms įsigyti;*
- *aukštas nuteistųjų sergamumo virusiniais hepatitais B, C bei tuberkulioze lygis.*

Siekiant gerinti bausmes vykdančiose institucijose laikomų nuteistųjų asmenų sveikatos priežiūrą, auditorių nuomone, svarstyтина galimybė dirbančius nuteistuosius apdrausti privalomuoju sveikatos draudimu.

Teisingumo ministro 2003-04-22 įsakymu Nr. 1-19/V-235 buvo patvirtinti Kalėjimų departamentui prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos pavaldžių įstaigų sveikatos priežiūros tarnybų etatų tipiniai normatyvai.

Kalėjimų departamento Sveikatos priežiūros tarnybos darbuotojų teigimu, dėl pataisos įstaigų perpildymo daugiau išauga medikų darbo krūvis, nes jiems tektų aptarnauti ne apie 30 nuteistųjų per dieną, kaip numato tipiniai normatyvai, bet apie 50 nuteistųjų. Tarnybos veikla, kviečiant medicinos darbuotojus dirbti įkalinimo įstaigose, nėra rezultatyvi, nes norinčiųjų dirbti neatsiranda. Šiuo metu analizuojama esama situacija, teikiami siūlymai Kalėjimų departamento vadovybei.

Išvada

Nuo bausmių vykdymo sistemos reformos pradžios, t. y. nuo 2000-01-01 iki 2003 m. Kalėjimų departamente nebuvo suformuota nuteistųjų asmenų sveikatos priežiūros tobulinimo strategija.

5.2. Kalėjimų departamento Sveikatos priežiūros tarnybos veikla

Kalėjimų departamento Sveikatos priežiūros tarnyba (toliau – Tarnyba) organizuoja, koordinuoja ir kontroliuoja Kalėjimų departamentui pavaldžiose įstaigose esančių sveikatos priežiūros tarnybų veiklą.

Audito metu nustatyta, kad Tarnyba neorganizuoja medicininės įrangos, inventoriaus, vaistų ir kitų medicininių prekių, įsigyjamų iš valstybės biudžeto skirtų lėšų, pirkimų, kaip numatyta direktoriaus 2002-12-30 įsakymu Nr. 191 patvirtintų Kalėjimų departamento Sveikatos priežiūros tarnybos nuostatų 5.7. p.

Direktoriaus 2003-06-04 įsakymu Nr. 4/07-98 patvirtintuose naujuose Kalėjimų departamento Sveikatos priežiūros tarnybos nuostatuose išliko viena iš Tarnybos funkcijų organizuoti ir kontroliuoti medicininės įrangos, inventoriaus, vaistų ir kitų medicininių prekių, įsigyjamų iš valstybės biudžeto skirtų lėšų, pirkimą, apskaitą ir naudojimą.

Sveikatos priežiūros tarnybos nuostatuose viena iš nurodytų funkcijų – organizuoti pasitarimus, seminarus, konferencijas, taip pat Kalėjimų departamentui pavaldžių įstaigų medicinos personalo kvalifikacijos kėlimą bei profesinį tobulinimą. Tačiau Tarnyba pataisos įstaigų personalui buvo suorganizavusi tik kelis seminarus užkrečiamųjų ligų klausimais.

Nuteistųjų asmenų sveikatos priežiūrą, kaip vieną iš svarbiausių bausmių vykdymo sistemos veiklos sričių, reikėtų tobulinti ir skatinti jos reorganizavimą. Auditorių nuomone, siekiant suvienodinti nelaisvėje esančių asmenų sveikatos priežiūrą su laisvėje esančiais, svarstyтина, ar tikslinga bausmių vykdymo sistemoje administruoti nuteistųjų sveikatos priežiūrą.

Išvada

Sveikatos priežiūros tarnyba neorganizuoja medicininės įrangos,

Užsienio šalių praktika

Prancūzijoje laisvės atėmimo vietoje laikomų asmenų sveikatos priežiūros organizavimas 1993 m. galutinai perduotas Sveikatos apsaugos ministerijai. Prancūzijos įkalinimo įstaigų medicinos personalas yra prijungtas prie regiono, kuriame yra įkalinimo įstaiga, centrinės (vietinės) ligoninės. Kai kurias nuteistųjų sveikatos priežiūros funkcijas pavesta atlikti privačiam sektoriui.

Didžiojoje Britanijoje buvo siūlyta įkalinimo įstaigų medicinos personalą perduoti į Sveikatos apsaugos ministerijos pavaldumą, tačiau toks pasiūlymas buvo atmestas.

Daugelyje Europos šalių nuteistųjų sveikatos priežiūrą įkalinimo įstaigose organizuoja Teisingumo ministerija, o medicinos personalas savo veikloje vadovaujasi sveikatos priežiūros sistemos teisės aktais.

inventoriaus, vaistų ir kitų medicininių prekių, įsigyjamų iš valstybės biudžeto skirtų lėšų, pirkimų, kaip numatyta direktoriaus patvirtintuose Kalėjimų departamento Sveikatos priežiūros tarnybos nuostatuose.

VI. PATAISOS INSPEKCIJŲ KŪRIMAS IR VALDYMAS

Teisinės sistemos reformos metmenų IV skyriuje „Bausmių vykdymo sistemos kūrimas“ numatyta, kad Kalėjimų departamentui priskiriamas reorganizuotas Kriminalinių bausmių, nesusijusių su laisvės atėmimu, skyrius, kuriam pavaldžios teritorinės pataisos darbų inspekcijos. Šiuo metu Kriminalinių bausmių, nesusijusių su laisvės atėmimu, skyriaus pavadinimas pakeistas – jis vadinasi Kalėjimų departamento Pataisos inspekcijų skyriumi.

Pataisos reikalų departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos 2000-09-01 buvo perduotas iš Vidaus reikalų ministerijos valdymo srities į Teisingumo ministerijos valdymo sritį ir tapo Kalėjimų departamentu prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos. Kartu nuo 2000-09-01 šiam departamentui tapo pavaldžios rajonų ir miestų pataisos darbų inspekcijos, kurios iki tol buvo vietų policijos komisariatų sudėtyje.

Pagal Statuto patvirtinimo įstatymo įgyvendinimo įstatymo 3 str. 1 d., nuo 2000-09-01 vidaus reikalų ministerija ir toliau už Kalėjimų departamentą organizavo, o jos tarnybos vykdė veiklą, susijusią su pataisos inspekcijomis. Pagal šio įstatymo 3 str. 2 d. Vidaus reikalų ministerija funkcijų atlikimą už Kalėjimų departamentą nutraukia nuo 2002-01-01, kai įstatymų nustatyta tvarka šioms funkcijoms atlikti skirtos lėšos perskirstomos Vidaus reikalų ministerijos asignavimų valdytojams ir Kalėjimų departamentui. Nuo 2002-01-01 rajonų ir miestų pataisos inspekcijų veiklą finansuoja Kalėjimų departamentas.

Teisingumo ministro 2001-12-29 įsakymu Nr. 275 buvo įsteigtos Kalėjimų departamentui pavaldžios Kauno, Klaipėdos, Panevėžio, Šiaulių ir Vilniaus regionų pataisos inspekcijos. 5 regionų pataisos inspekcijas sudaro 48 teritoriniai padaliniai.

2002 m. pradžioje pataisos inspekcijų išlaidymui buvo skirta 3 699,0 tūkst. Lt, o metų pabaigoje – 2 865,0 tūkst. Lt, t. y. perskirstant lėšas, pataisos inspekcijų išlaidymui sumažinta beveik 1 mln. Lt. Pataisos inspekcijas išlaikyti 2003 m. buvo skirta 4 225,2 tūkst. Lt (1,5 karto daugiau).

Audito metu nustatyta, kad Kalėjimų departamentas nesilaikė reikalavimų apskaitos informacijai, t. y. regionų pataisos inspekcijų apskaitos 2002 metais netvarkė taip, kad apskaitos informacija būtų tinkama, objektyvi ir palyginama, išsami ir naudinga vidaus ir išorės informacijos vartotojams (netvarkė atskirai Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių ir Panevėžio regiono pataisos inspekcijų buhalterinės apskaitos), taigi neužtikrino Buhalterinės apskaitos įstatymo 4 str. 1, 3 p. nuostatų vykdymo.

Kalėjimų departamento direktorius 3699,0 tūkst. Lt 2002 m. biudžeto asignavimų Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių ir Panevėžio regionų pataisos inspekcijoms patvirtino bendrai, nepaskirstė

kiekvienai įstaigai. Buhalterinė apskaita (sąmatos) buvo perduota: Vilniaus regiono pataisos inspekcijai – 2002-09-17, Kauno – 2002-09-17, Klaipėdos – 2002-10-24; Šiaulių – 2002-09-23 ir Panevėžio – 2002-04-01.

Kalėjimų departamentas neužtikrino teisingumo ministro 2002-01-22 įsakymu Nr. 16 patvirtintų Pataisos inspekcijų nuostatų 9.16 p. vykdymo, t. y. nesudarė Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių ir Panevėžio regiono pataisos inspekcijų I, II ir III ketvirčių finansinės atskaitomybės bei Panevėžio regiono pataisos inspekcija – 2002 metų finansinės atskaitomybės.

Vyriausybės 2001–2004 m. programos principinės nuostatos, apibrėžiančios teisėsaugos ir teisėtvarkos įgyvendinimą, nurodo, kad turi būti sukurtos sąlygos taikyti bausmes, nesusijusias su laisvės atėmimu, rečiau taikyti laisvės atėmimo bausmes, dažniau – alternatyvias, bei įgyvendinti asmenų, atlikusių bausmę, perauklėjimo bei integravimo į visuomenę programą. Šiems tikslams pasiekti Vyriausybės 2001-10-04 nutarimu Nr. 1196 patvirtintų Vyriausybės 2001–2004 metų programos įgyvendinimo priemonių 437 p. numatyta „parengti probacijos sistemos Lietuvoje modelį (konceptiją) ir jo įgyvendinimo priemones“. Atsakingi šios priemonės vykdytojai yra Teisingumo ministerija, o įvykdymo terminas – 2003 m. I ketvirtis.

Teisingumo ministerija iki 2003 m. I ketvirčio pabaigos nebuvo pavedusi šią priemonę vykdyti Kalėjimų departamentui. Tik 2003-04-09, gavus žodinį Teisingumo ministerijos pavedimą, bendru Kalėjimų departamento direktoriaus ir Teisės instituto direktoriaus įsakymu Nr. 4/07-64/T-23 buvo sudaryta darbo grupė Probacijos sistemos sukūrimo ir plėtros programos projektui parengti, 2003-05-15 įsakymu Nr. 4/07-83/T-31 – kita darbo grupė Probacijos sistemos Lietuvoje modelio (konceptijos) ir jos įgyvendinimo priemonių projektui parengti. Ši darbo grupė, kuriai buvo pavesta iki 2003-08-01 parengti, Probacijos sistemos Lietuvoje modelio (konceptijos) 2-jų dalių projektą parengė ir pateikė Teisingumo ministerijai.

Išvados

- **Bausmių vykdymo sistemos reformos įgyvendinimas daugeliu atvejų priklauso nuo pataisos inspekcijų struktūrinės sistemos sukūrimo.**
- **Šiuo metu baudžiamųjų įstatymų nuostatos dėl lygtinai paleistų nuteistųjų integracijos į visuomenę neatitinka realios pataisos inspekcijų struktūros, materialinių bei techninių galimybių.**
- **Pataisos inspekcijų infrastruktūra iki šiol nesukurta.**
- **Pataisos inspekcijų pareigūnams ženkliai padidės darbo krūvis, nes keičiantis baudžiamajai politikai daugės asmenų, nuteistų bausmėmis, nesusijusiomis su laisvės atėmimu.**
- **Laiku nesukurta probacijos sistemos Lietuvoje modelis ir jo įgyvendinimo priemonės.**

- **Kalėjimų departamentas neužtikrina tinkamo Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių ir Panevėžio regiono pataisos inspekcijų apskaitos organizavimo.**

6.1. Pataisos inspekcijų personalas

Pataisos inspekcijose 2003-01-01 buvo įsteigti 156 pataisos inspekcijų pareigūnų etatai, iš jų: 5 – regionų pataisos inspekcijų direktorių, 5 – pataisos inspekcijų viršininkų, 5 – vyriausiųjų specialistų, 5 – vyresniųjų specialistų, 60 – vyresniųjų inspektorių ir 76 – inspektorių.

Audito metu nustatyta, kad regionų pataisos inspekcijų direktoriams, jų pavaduotojams priskirtos kategorijos (atitinkamai – 13 ir 14) yra daugiau nei dvigubai didesnės už vietos pataisos inspekcijų pareigūnams – vyresniesiems inspektoriams ir inspektoriams priskirtas kategorijas (atitinkamai 4 ir 6).

3 lentelė

Duomenys apie regionų pataisos inspekcijų pareigybes

Pareigybė	Kategorija	Lygis	Pareiginis laipsnis
Regiono pataisos inspekcijos direktorius	14	A	Direktoriaus pavaduotojas
Direktoriaus pavaduotojas	13	A	Tarnybos viršininkas
Vyresnysis inspektorius	6	B	Vyresnysis inspektorius
Inspektorius	4	B	Inspektorius

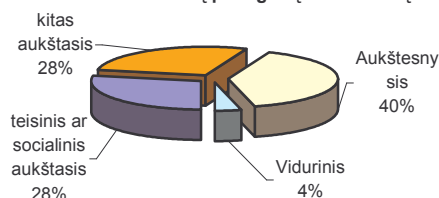
Kalėjimų departamento direktoriaus 2002-07-05 įsakymu Nr. 181 TE „Dėl pareiginių laipsnių suteikimo“ Vilniaus, Kauno, Klaipėdos regionų pataisos inspekcijų direktoriams, kaip ir Kalėjimų departamento padalinių viršininkams, buvo suteikti pareiginiai direktoriaus pavaduotojo laipsniai.

Šiuo metu 28 proc. pataisos inspekcijose dirbančių pareigūnų turi teisinį ar socialinį aukštąjį išsilavinimą, 28 proc. – kitą aukštąjį universitetinį išsilavinimą, 40 proc. – aukštesnįjį išsilavinimą, 4 proc. – vidurinį išsilavinimą. 35 proc. pataisos inspekcijų pareigūnų dirba nuo reformos pradžios, o 65 proc. yra atėję dirbti iš vidaus reikalų sistemos.

Išvada

Regionų pataisos inspekcijų direktoriams, jų pavaduotojams priskirtos kategorijos (atitinkamai – 13 ir 14) yra daugiau nei dvigubai didesnės už vietos pataisos inspekcijų pareigūnams – vyresniesiems inspektoriams ir inspektoriams priskirtas kategorijas (atitinkamai 4 ir 6).

Duomenys apie pataisos inspekcijose dirbančių pareigūnų išsilavinimą



6-1 pav. Duomenys apie pataisos inspekcijų pareigūnų išsilavinimą

6.2. Į pataisos inspekcijų įskaitas įrašytų asmenų priežiūros problemos

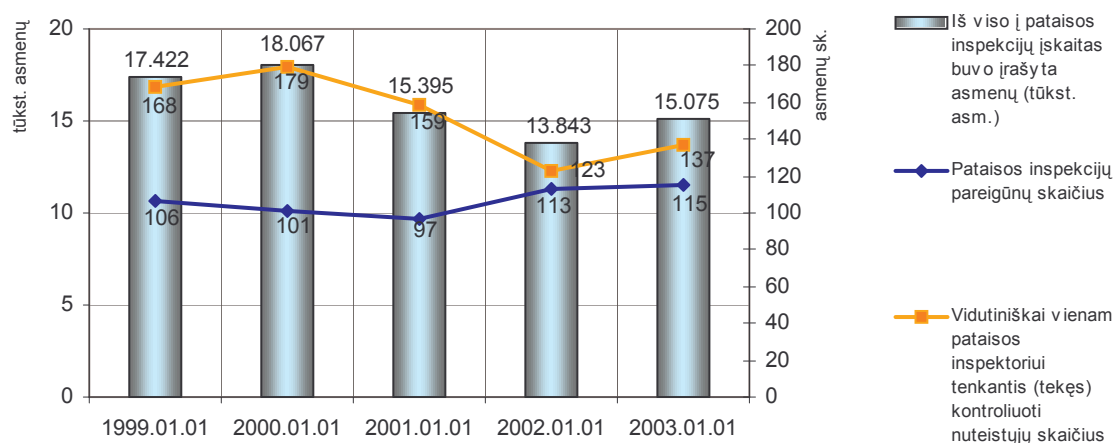
Pataisos inspekcijos organizuoja bausmių, nesusijusių su laisvės atėmimu (išskyrus turtinių teisių apribojimo bausmes), bausmės vykdymo atidėjimo, lygtinio paleidimo iš pataisos įstaigų, lygtinio atleidimo nuo laisvės atėmimo bausmės prieš terminą, baudžiamojo poveikio priemonės – nemokamų darbų vykdymą.

Pataisos inspekcijoms pavesta padėti integruotis į visuomenę asmenims, lygtinai paleistiems iš laisvės atėmimo vietų bei teikti socialinę paramą visiems į pataisos inspekcijų įskaitas įrašytiems asmenims.

4 lentelė

Pataisos inspekcijų pareigūnų ir vidutiniškai jiems tenkančių kontroliuoti į pataisos inspekcijų įskaitas įrašytų nuteistųjų asmenų skaičiaus santykis su asmenų, įrašytų į pataisos inspekcijų įskaitas, skaičiumi laikotarpiu nuo 1999-01-01 iki –2003-01-01.

Laikotarpis	Pataisos inspekcijų pareigūnų skaičius	Vidutiniškai vienam pataisos inspektoriui tenkantis (tekęs) kontroliuoti nuteistųjų skaičius	Iš viso į pataisos inspekcijų įskaitas buvo įrašyta asmenų
1999 m. sausio 1 d.	106	168	17 422
2000 m. sausio 1 d.	101	179	18 067
2001 m. sausio 1 d.	97	159	15 395
2002 m. sausio 1 d.	113	123	13 843
2003 m. sausio 1 d.	115	137	15 075



6-2 pav. Pataisos inspekcijų pareigūnų ir vidutiniškai jiems tenkančių kontroliuoti į pataisos inspekcijų įskaitas įrašytų nuteistųjų asmenų skaičiaus santykis su asmenų, įrašytų į pataisos inspekcijų įskaitas, skaičiumi per laikotarpį nuo 1999-01-01 iki 2003-01-01.

Palyginus 1999–2002 m. į pataisos inspekcijų įskaitas įrašytų asmenų skaičius, matyti, kad 1999–2001 m. pataisos inspektorių darbo krūvis mažėjo, o nuo 2002 m. – didėjo. Tačiau pataisos

inspektoriams tenkantis kontroliuoti į pataisos inspekcijų įskaitas įrašytų asmenų skaičius išlieka didelis.

Keturiose teritorinėse pataisos inspekcijose 2003-01-01 vienas pareigūnas dirbo daugiau nei su 200 nuteistųjų asmenų. Radviliškio rajono pataisos inspekcijoje vienam pareigūnui teko kontroliuoti 372, Alytaus miesto ir rajono pataisos inspekcijoje – 211, Kelmės rajono pataisos inspekcijoje – 230, Rokiškio rajono pataisos inspekcijoje – 219 nuteistųjų. 18-oje iš 48-ių pataisos inspekcijų dirba tik po vieną pareigūną.

Dėl vienam pataisos inspekcijos pareigūnui tenkančio kontroliuoti didelio nuteistųjų asmenų skaičiaus pataisos inspekcijų pareigūnai negali tinkamai atlikti lygtinai paleistų iš pataisos įstaigų bei lygtinai atleistų nuo laisvės atėmimo bausmės prieš terminą asmenų priežiūros ir socialinės pagalbos. Pareigūnų veikla iš esmės apsiriboja tik techniniu nuteistųjų bylų dokumentų tvarkymu – nuteistųjų įrašymas į atitinkamą įskaitą, bausmės atlikimo sąlygų jiems išaiškinimu, padarytų pažeidimų registravimu ir kt. Pataisos inspekcijų pareigūnams nelieka laiko spręsti nuteistųjų integracijos į visuomenę, socialinės pagalbos jiems teikimo klausimų. Taigi nėra galimybės realiai užtikrinti šių asmenų integracijos į visuomenę proceso bei pačių pareigūnų saugumo. Be to, pataisos inspekcijų pareigūnai neretai patys nenoriai sprendžia nuteistųjų asmenų integracijos į visuomenę ir socialinės pagalbos jiems teikimo problemas.

Kalėjimų departamento direktoriaus 2003-05-08 įsakymu Nr. 4/07-79 buvo patvirtinta „Lygtinai paleistų iš pataisos įstaigų bei lygtinai atleistų nuo laisvės atėmimo bausmės prieš terminą asmenų socialinės integracijos programa“. Kartu su šia programa buvo patvirtintos „Individualaus darbo su asmenimis, lygtinai paleistais iš pataisos įstaigų, ir asmenimis, lygtinai atleistais nuo laisvės atėmimo bausmės prieš terminą, plano sudarymo ir metodinės rekomendacijos“.

Lygtinai paleistų iš pataisos įstaigų bei lygtinai atleistų nuo laisvės atėmimo bausmės prieš terminą asmenų socialinės integracijos programa vykdoma tik nuo 2003-05-08, todėl vertinti jos efektyvumą bei kontrolę nėra pakankamo pagrindo.

Išvada

Dėl vienam pataisos inspekcijos pareigūnui tenkančio kontroliuoti didelio nuteistųjų asmenų skaičiaus, silpnų ryšių su nevyriausybinėmis ir kitomis socialinę pagalbą teikiančiomis organizacijomis, pataisos inspekcijų pareigūnai negali tinkamai atlikti lygtinai paleistų iš pataisos įstaigų bei lygtinai atleistų nuo laisvės atėmimo bausmės prieš terminą asmenų priežiūros. Taigi nėra galimybės realiai užtikrinti šių asmenų integracijos į visuomenę proceso bei pačių pareigūnų saugumo.

6.3. Pataisos inspekcijų materialinis aprūpinimas

Kalėjimų departamento direktorius, siekdamas užtikrinti racionalų ir efektyvų regionų pataisos inspekcijų ir jų teritorinių padalinių aprūpinimą ilgalaikiu turtu 2002-07-04 įsakymu Nr. 85 sudarė darbo grupę (grupės vadovas – Kalėjimų departamento direktoriaus pavaduotojas auklėjamajam darbui A. Šerkšnas), kuriai pavedė parengti priemonių planą dėl pataisos inspekcijų materialinio aprūpinimo ir organizuoti jų įgyvendinimą.

Vyriausybė 2002-03-05 nutarimu Nr. 317 „Dėl valstybės investicijų 2002–2004 metų programoje numatytų 2002 metams kapitalo investicijų paskirstymo pagal asignavimų valdytojus ir investicijų projektus“ (2002-07-19 nutarimo Nr. 1184 redakcija) skyrė 250,0 tūkst. Lt įsteigtoms pataisos inspekcijoms ilgalaikiam turtui įsigyti.

Kalėjimų departamento direktorius 250,0 tūkst. Lt biudžeto asignavimų nepaskirstė Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių ir Panevėžio regionų pataisos inspekcijoms, o patvirtino Kalėjimų departamentui programai „Statybos projektavimo darbai ir ilgalaikio turto įsigijimas“ (kodas 2.1) vykdyti. Kalėjimų departamentas iš šių asignavimų:

- nupirko 42 faksimilinio ryšio aparatus už 40,4 tūkst. Lt;
- 75,4 tūkst. Lt pervedė pataisos inspekcijoms kompiuterinei technikai įsigyti (įsigijo 23 naujus kompiuterius).

Pagal Kalėjimų departamento apskaitos duomenis negalima nustatyti, kiek ir kokio turto buvo nupirkta pataisos inspekcijoms, kiek – Kalėjimų departamentui iš 134,2 tūkst. Lt, Vyriausybės nutarimu skirtų pataisos inspekcijoms ilgalaikiam turtui įsigyti.

Pataisos inspekcijų aprūpinimas kompiuterine technika nepakankamas, nes iš kitų įstaigų perduota naudota kompiuterinė technika yra pasenusi, nemažai jos – nepataisomai sugedusi. Dalis iš pataisos inspekcijoms perduotos kompiuterinės technikos – 10 metų senumo, rašomosios mašinėlės – net 17 metų senumo.

Siekiant pataisos inspekcijų veiklos efektyvumo, organizuojant nuteistųjų asmenų integraciją į visuomenę, būtinas geresnis pataisos inspekcijų aprūpinimas kompiuterine technika. Apklausti regionų pataisos inspekcijų direktoriai patvirtina, kad šių įstaigų kompiuterizacijos lygis yra nepakankamas.

Pagal 2002-07-08 Kalėjimų departamento regionų pataisos inspekcijų ir jų teritorinių padalinių ilgalaikio materialinio aprūpinimo planą, pataisos inspekcijos perduota: 5 tarnybiniai automobiliai, baldai, kita organizacinė technika, pagrindiniai teisės aktų rinkiniai ir kt.

Iki šiol neorganizuotas kompiuterinio ir internetinio tinklo įvedimas regionų pataisos inspekcijose (11 priemonė).

Pataisos inspekcijos nepakankamai aprūpintos patalpomis.

Siekiant pataisos inspekcijų veiklos efektyvumo, Kalėjimų departamente buvo parengtas ir Teisingumo ministerijai pateiktas „Asmenų įrašytų į pataisos inspekcijų įskaitą, priežiūros, kontrolės ir socialinės paramos jiems teikimo ir pataisos inspekcijų veiklos bei materialinio aprūpinimo gerinimo 2004-2006 metais programos“ projektas.

Programoje įvardytos pagrindinės pataisos inspekcijų veiklos problemos.

Išvados

- **Vyriausybės nutarimu pataisos inspekcijoms ilgalaikiam turtui įsigyti skirtų lėšų (134,2 tūkst. Lt) panaudojimo įvertinti negalima, nes Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių ir Panevėžio regionų pataisos inspekcijos 2002 m. netvarkė apskaitos atskirai ir nesudarė metinės finansinės atskaitomybės.**
- **Pataisos inspekcijų materialinis techninis aprūpinimas yra nepakankamas – dalis organizacinės technikos visiškai susidėvėjusi, neveikianti.**
- **Pataisos inspekcijos nepakankamai aprūpintos patalpomis.**

VII. KALĖJIMŲ DEPARTAMENTO MOKYMO CENTRO VEIKLA

Kalėjimų departamento Mokymo centras (toliau – Mokymo centras) yra Kalėjimų departamento specializuota mokymo įstaiga. Mokymo centro steigėjas yra Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija. Mokymo centras yra juridinis asmuo, jo adresas: Subačiaus g. 21/1, 2014 Vilnius, Lietuvos Respublika.

Mokymo centrui vadovauja direktorius, kuris yra tiesiogiai pavaldus Kalėjimų departamento direktoriui, jis turi pavaduotoją.

Kalėjimų departamento Centralizuota vidaus audito tarnyba 2003-01-06 – 01-31 atliko Kalėjimų departamento Mokymo centro valdymo, veiklos ir finansinės atskaitomybės vidaus auditą⁹.

Mokymo centro veikla reglamentuojama teisingumo ministro 2003-06-04 įsakymu Nr. 168 naujai patvirtintais Kalėjimų departamento Mokymo centro nuostatais (Žin., 2003, Nr. 57-2566) (ankstesnieji Mokymo centro nuostatai buvo patvirtinti teisingumo ministro 2000-12-27 įsakymu Nr. 264) (toliau – Mokymo centro nuostatai), Kalėjimų departamento direktoriaus 2001-02-22 įsakymu Nr. 29 patvirtinta Mokymo organizavimo Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos Mokymo centre instrukcija (Žin., 2001., Nr. 19-629).

Mokymo centro nuostatuose (taip pat ir ankstesnėje jų redakcijoje) įvardytiems uždaviniams įgyvendinti nenumatytos funkcijos.

Teisinės sistemos reformos metmenų IV skyriaus „Bausmių vykdymo sistemos kūrimas“ 8 d. nustatyta, kad „prie Kalėjimų departamento steigiamas Pataisos įstaigų personalo mokymo centras, kuris užsiims bendruoju pradiniu pataisos įstaigų darbuotojų mokymu“.

Mokymo centro nuostatų 8.1. p. nustatytas svarbiausias uždavinys – organizuoti ir vykdyti Kalėjimų departamento ir jam pavaldžių įstaigų ir valstybės įmonių pareigūnų, valstybės tarnautojų ir darbuotojų įvadinį mokymą, kvalifikacijos tobulinimą ir perkvalifikavimą.

Kalėjimų departamento direktoriaus 2001-02-22 įsakymu Nr. 29 patvirtintos Mokymo organizavimo Kalėjimų departamento Mokymo centre instrukcijos 1 p. nustatyta, kad pagrindinis Mokymo centro tikslas – užtikrinti Kalėjimų departamento ir jam pavaldžių įstaigų pareigūnų ir kitų darbuotojų įvadinį mokymą, jų kvalifikacijos kėlimą bei perkvalifikavimą.

Mokymo centro nuostatuose įvardytas bauses vykdančių institucijų darbuotojų įvadinis mokymas, kvalifikacijos tobulinimas ir perkvalifikavimas, o Teisinės sistemos reformos metmenyse – tik bendrasis pradinis pataisos įstaigų darbuotojų mokymas.

Mokymo centras savo veiklą organizuoja vadovaudamasis nuostatais. Kalėjimų departamento Mokymo centro organizuojamas ir vykdomas pataisos įstaigų darbuotojų mokymas yra nepakankamas kvalifikacijos tobulinimo ir perkvalifikavimo srityje.

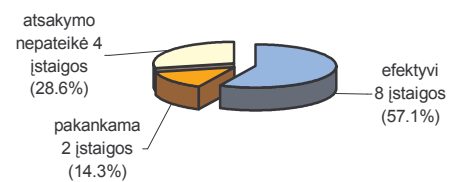
Siekiant išsiaiškinti, ar Mokymo centro veikla yra efektyvi, ar ji atitinka bauses vykdančių institucijų poreikius, pataisos įstaigoms bei regionų pataisos inspekcijoms buvo pateikti klausimai. Apibendrinus atsakymus, Mokymo centro veiklą kaip efektyvią vertina 8-ių pataisos įstaigų vadovai, 2-jų – pakankama, 4-ių – atsakymo nepateikė. Tik 2 iš 5 regionų pataisos inspekcijų vadovai teigė, kad Mokymo centro veikla efektyvi.

Vertinant Mokymo centro veiklą, organizuojant mokymo procesą, ir šioje srityje bendradarbiaujant su pataisos įstaigomis, buvo pateiktas klausimas, ar Centras su pataisos įstaigomis derina parengtas įvadinio mokymo, kvalifikacijos tobulinimo, perkvalifikavimo programas. 6-ių iš 13 pataisos įstaigų bei 1 iš 5 regionų pataisos inspekcijų vadovai atsakė, kad tokios programos yra derinamos su pataisos įstaigomis, 6-ių – nederinamos, 1 – atsakymo nepateikė.

7-ių pataisos įstaigų vadovai pageidautų, kad įvadinio mokymo, kvalifikacijos tobulinimo bei perkvalifikavimo programos būtų derinamos.

Audito metu Mokymo centro direktorius teigė, kad visos šio centro parengtos mokymo programos yra derinamos su atskiomis Kalėjimų departamento tarnybomis, pataisos įstaigų vadovybėmis bei Centro

Kaip pataisos įstaigų vadovai vertina Mokymo centro veiklą, organizuojant bauses vykdyimo sistemos pareigūnų įvadinį mokymą, kvalifikacijos tobulinimą bei perkvalifikavimą



7-1 pav. Kalėjimų departamento Mokymo centro veikla, organizuojant bauses vykdyimo sistemos pareigūnų įvadinį mokymą, kvalifikacijos tobulinimą bei perkvalifikavimą

⁹ Kalėjimų departamento Centralizuotos vidaus audito tarnybos 2003-01-31 ataskaita Nr. 02/5A.

Mokymo tarybos nariais. Tačiau pusė apklaustų pataisos įstaigų vadovų nurodė priešingai – Mokymo centro parengtos įvadinio mokymo, kvalifikacijos tobulinimo, perkvalifikavimo programos nėra derinamos su pataisos įstaigomis.

Kalėjimų departamento direktoriaus 2002-10-25 įsakymu Nr. 159 buvo patvirtinta Kalėjimų departamento prie Teisingumo ministerijos Mokymo centro Tarybos sudėtis. Į 7 asmenų Tarybos sudėtį yra įtraukti tik 2 atstovai iš pataisos įstaigų, ir 1 – iš pataisos inspekcijos.

Atsižvelgiant į pataisos įstaigų vadovų pageidavimus dėl programų derinimo, reikėtų, kad šios mokymo programos turėtų būti apsvarstomos ne tik su Mokymo centro Tarybos nariais, bet ir su visų pataisos įstaigų atsakingais darbuotojais.

Analizuojant Mokymo centro galimybes priimti pareigūnus įvadiniam mokymui, kvalifikacijai tobulinti bei perkvalifikavimui, 9-ių iš 13 pataisos įstaigų vadovai teigė, kad jos atitinka vadovaujamos pataisos įstaigos poreikius, 2-jų – iš dalies, 1-os – neatitinka.

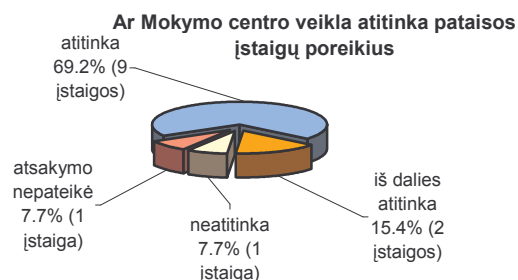
Apibendrinus apklausos duomenis, daroma išvada, kad reikėtų siekti mokyti daugiau apsaugos ir priežiūros skyrių, pataisos inspekcijų pareigūnų; intensyviau organizuoti kvalifikacijos tobulinimo bei perkvalifikavimo kursus. Vertinant kvalifikacijos tobulinimo kursų poreikį, reikėtų atsižvelgti į studijuojančių ir baigusių Lietuvos teisės universitetą asmenų skaičių.

Nors daugumos pataisos įstaigų (70 proc.) vadovai patvirtino, jog Mokymo centro galimybės priimti pareigūnus įvadiniam mokymui, kvalifikacijai tobulinti bei persikvalifikuoti atitinka jų vadovaujama įstaigų poreikius, tačiau jam reikėtų didinti priimamų mokyti pataisos įstaigų darbuotojų skaičių bei plėsti mokymų turinį.

Mokymo centras neorganizuoja tikslinių kvalifikacijos tobulinimo kursų įvairioms bausmes vykdančių institucijų darbuotojų kategorijoms.

Apibendrinus apklausos duomenis, darytinos išvados:

- Mokymo centro vadovybė per siaurai suvokia pareigūnų mokymo turinį bei apimtį. Mokymo centro personalo galimybės bei materialinė-techninė bazė yra pakankamos, kad centro veikla neapsiribotų vien tik prioritetinio tikslo įgyvendinimu.
- Pataisos įstaigų vadovams reikėtų aktyviau analizuoti savo įstaigos darbuotojų poreikius tobulinti kvalifikaciją ir teikti juos Kalėjimų departamento bei Mokymo centro vadovams.
- Trūksta Mokymo centro ir pataisos įstaigų bendradarbiavimo ir keitimosi informacija, organizuojant bausmes vykdančių institucijų visų kategorijų darbuotojų kvalifikacijos tobulinimą.



7-2 pav. Pataisos įstaigų vadovų vertinimas, ar Kalėjimų departamento Mokymo centro veikla organizuojant įvadinį mokymą, kvalifikacijos tobulinimą bei perkvalifikavimą, atitinka pataisos įstaigų poreikius

12-os iš 13-os pataisos įstaigų ir 1 iš 5 regionų pataisos inspekcijų vadovų nuomone, Centre įvadinį mokymą išėjusių pareigūnų parengimas ir įgytų žinių lygis yra pakankamas. Vadovų teigimu, optimizuojant mokymo procesą Mokymo centre, reiktų trumpinti mokymų trukmę, tobulinti bendravimo ir psichologinių žinių pateikimą klausytojams. Pageidautina, kad Mokymo centro dėstytojai glaudžiau bendradarbiautų su pataisos įstaigų administracijomis bei nuolat domėtusi realia situacija šiose įstaigose.

Įvertinant Mokymo centro veiklos plėtros galimybes ir perspektyvas, veiklos planuose tikslinga numatyti mokyti visus bausmes vykdančių institucijų pareigūnus ir kitus darbuotojus, kurių kvalifikaciją būtina kelti.

Išvados

- **Mokymo centras ir pataisos įstaigos nepakankamai bendradarbiauja ir keičiasi informacija, organizuojant bausmes vykdančių institucijų visų kategorijų darbuotojų kvalifikacijos tobulinimą.**
- **Mokymo centras neorganizuoja tikslinių kvalifikacijos tobulinimo kursų įvairioms bausmes vykdančių institucijų darbuotojų kategorijoms;**
- **Neišnaudojamos Mokymo centro personalo bei materialinės techninės galimybės, organizuojant pareigūnų tikslinius mokymus ir kvalifikacijos kėlimą.**

IŠVADOS

- **Bausmių vykdymo sistemos reforma buvo vykdoma iš esmės neturint Kalėjų departamento pertvarkymo koncepcijos – nesuformuluoti bausmių vykdymo sistemos reformos ilgalaikiai tikslai ir prioritetinės kryptys, nenustatyti reformos įgyvendinimo būdai (priemonės), žmonių, finansiniai ir materialiniai ištekliai, už atskirų priemonių įgyvendinimą atsakingi vykdytojai bei atsiskaitymo už priemonių vykdymą tvarka.**
- **Teisingumo ministro 2000-09-01 įsakymu Nr. 184 patvirtinti Kalėjų departamento nuostatai, 2002-01-22 įsakymu Nr. 16 patvirtinti Kalėjų departamentui pavaldžių Kauno, Klaipėdos, Panevėžio, Šiaulių ir Vilniaus regionų pataisos inspekcijų nuostatai ir 2003-06-04 įsakymu Nr. 168 patvirtintų Kalėjų departamentui pavaldžių įstaigų nuostatai neatitinka Biudžetinių įstaigų įstatymo 2 ir 5 str. reikalavimų. Mokymo centro nuostatuose įvardytiems uždaviniams įgyvendinti nenumatytos funkcijos.**
- **Kalėjų departamento vadovai yra atsakingi už visos bausmių vykdymo sistemos valdymą, jie vadovauja institucijos politikos įgyvendinimo veiksams. Vadovų kaita buvo viena iš**

priežasčių, dėl kurių Kalėjų departamentas negalėjo nuosekliai siekti jam numatytų tikslų ir uždavinių įgyvendinimo bei užtikrinti bausmių vykdymo sistemos reformos tęstinumo.

- Nuo bausmių vykdymo sistemos reformos pradžios Kalėjų departamento organizacinė struktūra buvo keičiama iš esmės neturint paties departamento pertvarkymo koncepcijos.
- Bausmių vykdymo sistemos kūrimas vertinamas kaip pozityvus procesas, tačiau, nenustačius bausmių vykdymo sistemos reformos prioritetų, t. y. pačiame Kalėjų departamente nesuformulavus reformos vykdymo ilgalaikės strategijos, gali būti neįgyvendintos Teisinės sistemos reformos metmenyse nurodytos bausmių vykdymo sistemos reformos nuostatos.
- Nuo bausmių vykdymo sistemos reformos pradžios Kalėjų departamente nebuvo suformuota nuteistųjų asmenų sveikatos priežiūros tobulinimo strategija.
- Dėl vienam pataisos inspekcijos pareigūnui tenkančio kontroliuoti didelio nuteistųjų asmenų skaičiaus, silpnų ryšių su nevyriausybinėmis ir kitomis socialinę pagalbą teikiančiomis organizacijomis, pataisos inspekcijų pareigūnai negali tinkamai atlikti lygtinai paleistų iš pataisos įstaigų bei lygtinai atleistų nuo laisvės atėmimo bausmės prieš terminą asmenų priežiūros.
- Pataisos inspekcijų materialinis techninis aprūpinimas yra nepakankamas – dalis organizacinės technikos visiškai susidėvėjusi, neveikianti.
- Kalėjų departamente sudarytos komisijos ir tarybos iš esmės nesvarstė bausmių vykdymo sistemos reformos strategijos, eigos bei pasiektų rezultatų.
- Kalėjų departamentas, vykdydamas Kardomojo kalinimo ir kriminalinių bausmių vykdymo organizavimo programą, kelis metus iš eilės kasmet siekė tų pačių tikslų ir laukė tų pačių rezultatų. Taigi strateginiame institucijos veiklos planavime nesusiejami esamieji ir būsimieji tikslai bei pasiekti rezultatai – veikla planuojama nekryptingai.
- Kalėjų departamento sudaryti pagrindinių priemonių (veiklos) planai neleidžia numatyti ateities aplinkybių atsižvelgiant į išteklius bei ankstesnę patirtį – jų turinys nevisiškai atitinka vykdomą reformą. Pavaldžių įstaigų sudaromi pusmečio pagrindinių priemonių planai turi būti Kalėjų departamento, organizuojančio bausmių vykdymą, strateginio veiklos plano sudedamosios dalys.
- Kalėjų departamente organizuojama ir vykdoma nepakankamai efektyvi pavaldžių įstaigų veiklos kontrolė – ji neskatina įstaigų tobulėjimo ir reformų vykdymo, yra inspekcinio pobūdžio.

- Kalėjų departamente nėra pareigūnų ir valstybės tarnautojų mokymo ir kvalifikacijos kėlimo sistemos.
Kalėjų departamentas neskyrė pakankamai lėšų darbuotojų profesiniam tobulinimui.
- Kalėjų departamento Mokymo centro organizuojamas ir vykdomas pataisos įstaigų darbuotojų mokymas yra nepakankamas kvalifikacijos tobulinimo ir perkvalifikavimo srityje. Mokymo centras neorganizuoja tikslinių kvalifikacijos tobulinimo kursų įvairioms bausmes vykdančių institucijų darbuotojų kategorijoms.
- Nuo reformos pradėios iki 2002-11-18 Kalėjų departamente padarytų struktūrinių pakeitimų metu nebuvo įvertinta Kalėjų departamento pareigūnų kompetencija bei atitikimas einamoms pareigoms, t. y. pareigūnai nebuvo atestuojami.
- Statuto 12 str. 7 nuostatos dėl pareigūnų priėmimo uždaro konkurso būdu neatitinka bausmių vykdymo sistemos poreikių.
- Nustatyta atvejų, kai į tarnybą Kalėjų departamentui pavaldžiose pataisos įstaigose buvo skiriami artimais giminystės ar svainystės ryšiais susiję asmenys.
- Teisingumo ministras 2003-04-18 įsakymu Nr. 5K perkėlė R. Kūgį į Kalėjų departamento direktoriaus pareigas, pažeisdamas Statuto 11 str. 1 d. 4 d. ir Valstybės tarnybos įstatymo 9 str. 3 d. 3 p. reikalavimus.
- Kalėjų departamento direktorius, perkeldamas 2002-11-26 A. Jakeliūną į Finansų ir apskaitos skyriaus viršininko pareigas, pažeidė Statuto 11 str. 1 d. 4 p. bei Valstybės tarnybos įstatymo 9 str. 3 d. 3 p. reikalavimus.
- Kalėjų departamentas, pavesdamas Vilniaus 2-jų pataisos namų 4 vyresniesiems prižiūrėtojams laikinai (metus) eiti vairuotojo pareigas Kalėjų departamente, savo institucijos reikėms naudojo šių pataisos namų išlaikymui skirtas biudžeto lėšas. Laikotarpiu nuo 2003-02-11 iki 2003-09-01 Vilniaus 2-ųjų pataisos namų vyresniesiems prižiūrėtojams už vairuotojo darbą Kalėjų departamente iš viso apskaičiuota 40 358,49 Lt darbo užmokesčio ir išmokėta iš šių pataisos namų išlaikymui skirtų biudžeto lėšų.
- Kalėjų departamente ir jam pavaldžiose įstaigose 2003 m., palyginti su 2000 m., 17,5 proc. padidėjo patvirtintų etatų skaičius ir 47,4 proc. – laisvų etatų.
- Kalėjų departamentas nuo bausmių vykdymo sistemos reformos pradėios iki 2003-06-04 nevykdė prekių, paslaugų ir darbų centralizuotų pirkimų, kurie užtikrintų ekonomiškėsnį biudžeto lėšų naudojimą.

Kalėjimų departamentui pavaldžių įstaigų veikla, joms vykdant prekių, paslaugų ir darbų pirkimus, buvo nepakankamai koordinuojama ir kontroliuojama.

- Kalėjimų departamentas pagal 2002-10-14 pirkimo-pardavimo sutartį už 59 950 Lt įsigijo lengvąjį automobilį Audi A4, nors Kalėjimų departamentui ilgalaikiam turtui įsigyti lėšų nebuvo skirta. Taigi lengvąjį automobilį Kalėjimų departamentas įsigijo iš pataisos inspekcijoms skirtų biudžeto asignavimų, o pataisos inspekcijoms iš balanso į balansą buvo perduoti 5 naudoti automobiliai.
- Kalėjimų departamento vadovai, skirdami darbuotojams pareiginės algos priemokas už Socialinės apsaugos ir darbo bei Teisingumo ministerijose sudarytose darbo grupėje, nesivadovavo Vyriausybės 1998-02-26 nutarimu Nr. 241 patvirtintos apmokėjimo tvarkos 1.1. p. nuostata, kad šios išlaidos planuojamos įstaigos – teisės akto projekto rengimo iniciatorės biudžete. Laikotarpiu nuo 2002-10-01 iki 2003-09-01 iš Kalėjimų departamentui skirtų lėšų darbuotojams priskaičiuota ir išmokėta iš viso 28 421,13 Lt tokių priemokų.
- Nuo reformos pradžios iki Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos bei jam pavaldžių įstaigų ir valstybės įmonių pareigybių ir jas atitinkančių pareiginių laipsnių sąrašo patvirtinimo (direktorius 2002-03-20 įsakymas Nr. 38) Kalėjimų departamento ir jam pavaldžių pataisos įstaigų bei valstybės įmonių pareigūnams pareiginiai laipsniai buvo suteikti nesant patvirtintos pareiginių laipsnių suteikimo tvarkos.
- Kalėjimų departamento nuostatų 8.7. ir 13.15. p. reikalavimai, kad Kalėjimų departamentas turi teisę centralizuoti dalį valstybės įmonių prie pataisos darbų kolonijų likutinio pelno specialiajam fondui (finansiniam rezervui) sudaryti, prieštarauja Valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymo 18 str. 3 p. nuostatomis, nurodančioms, kad likusi įmonės pelno dalis steigėjo nustatytu santykiu skiriama įmonės įstatiniam kapitalui didinti ir ne mažiau kaip 25 proc. – kitoms reikmėms (premijomis, socialinėms ir kultūrinėms priemonėms finansuoti bei rezervams sudaryti). Valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymas nenumato centralizuoti likusią įmonių pelno dalį.
- Skirstant valstybės įmonių prie Panevėžio, Vilniaus 1-ųjų, Pravieniškių 1-ųjų, 2-ųjų, 3-ųjų, Alytaus ir Marijampolės pataisos namų paskirstytiną pelną buvo suformuotas Kalėjimų departamento specialusis fondas (finansinis rezervas), kurio lėšas administravo ir naudojo ne valstybės įmonės prie pataisos darbų kolonijų, bet Kalėjimų departamentas. Dėl tokio pelno paskirstymo šioms valstybės įmonėms buvo neteisėtai apribota teisė naudotis savo uždirbto pelno dalimi ir tai neskatina jų modernizuoti gamybą.

- Kalėjimų departamentas 1998–2003 m. laikotarpiu iš paramos nuteistiesiems fondo lėšų tik 1 179 Lt panaudojo pagal paskirtį, t. y. tiek lėšų išmokėjo nuteistiesiems. Esanti ydinga praktika šio fondo lėšas skolintis savo reikmėms neskatina bausmių vykdymo sistemos reformos.

REKOMENDACIJOS

1. Suformuluoti bausmių vykdymo sistemos reformos įgyvendinimo koncepciją ir numatyti priemonių prioritetus. Tiksliau apibrėžti bausmių vykdymą organizuojančios institucijos – Kalėjimų departamento – administracijos darbuotojų vykdomas funkcijas bausmių vykdymo sistemoje bei santykius su pavaldžiomis įstaigomis.

2. Nustatyti ir palaikyti reikalingus kiekybinius ir kokybinius skirtingo darbo ir veiklos pobūdžio ryšius struktūriniuose padaliniuose ir pavaldžiose įstaigose, garantuoti jų sąveiką bei darnumą.

3. Nustatyti kiekvienos bausmes vykdančios institucijos veiklos tobulinimo strategiją.

4. Numatant tolimesnes pataisos įstaigose laikomų nuteistųjų asmenų socialinės integracijos į visuomenę prognozes, Kalėjimų departamente nustatyti Nuteistųjų asmenų socialinės integracijos programų rengimo ir vertinimo kriterijus, kurie parodytų pataisos įstaigose vykdomų šių programų efektyvumą ir tai, ar jos pasiekia savo tikslus.

5. Spręsti klausimą dėl Priežiūros ir auklėjamojo darbo skyrių veiklos organizavimo, koordinavimo bei kontrolės pavaldžiose pataisos įstaigose užtikrinimo, panaikinus Kalėjimų departamento Priežiūros ir auklėjimo darbo skyrių.

6. Išanalizuoti geros praktikos pavyzdžius Kalėjimų departamentui pavaldžių įstaigų veiklos srityse ir skatinti šių pavyzdžių diegimą kitose pavaldžiose įstaigose.

7. Užtikrinti Kalėjimų departamento bei jam pavaldžių įstaigų ir valstybės įmonių veiklos objektyvų vertinimą ir konsultavimą.

8. Pakeitus bausmes vykdančių institucijų pavadinimus, spręsti klausimą, ar dabartinis Kalėjimų departamento pavadinimas yra tinkamas.

9. Inicijuoti teisės aktų pataisas dėl pareigūnų ir kitų valstybės tarnautojų skyrimo į pareigas ne tik uždarojo, bet ir atvirojo konkurso būdu.

10. Parengti pareigūnų ir kitų darbuotojų kvalifikacijos kėlimo programą, atsižvelgiant į bausmių vykdymo sistemos plėtros perspektyvas ir darbuotojų poreikius. Būtina numatyti nuolatinę darbuotojų kvalifikacijos kėlimo sistemą.

11. Įvertinus Mokymo centro veiklos plėtros galimybes ir perspektyvas, jo veiklos planuose numatyti mokyti visus bausmes vykdančių institucijų pareigūnus ir kitus darbuotojus, kurių kvalifikaciją būtina kelti.

12. Tobulinti pareigūnų atestavimo tvarką.

13. Spręsti Kalėjimų departamente įsteigtų visų komisijų ir tarybų veiklos tikslingumo klausimą.

14. Spartinti informacinės technikos diegimą ir su ja susijusių komunikacijos priemonių kūrimą Kalėjimų departamente ir jam pavaldžiose įstaigose.

15. Tobulinti nuteistųjų asmenų sveikatos priežiūrą ir skatinti jos reorganizavimą. Siekiant suvienodinti nelaisvėje esančių asmenų sveikatos priežiūrą su laisvėje esančiais, siūlome svarstyti, ar tikslinga bausmių vykdymo sistemoje administruoti nuteistųjų sveikatos priežiūrą.

16. Įvertinti pataisos inspekcijų materialinį techninį aprūpinimą ir spręsti aprūpinimo šiuolaikinėmis priemonėmis klausimą.

17. Skatinti bausmių vykdymo sistemos darbuotojus efektyviau panaudoti geros praktikos ir užsienyje gautos patirties skleidimo galimybes.

18. Numatyti darbuotojų materialinio skatinimo sistemą, atitinkančią teisės aktų reikalavimus.

19. Skirstant valstybės įmonių prie Panevėžio, Vilniaus 1-ųjų, Pravieniškių 1-ųjų, 2-ųjų, 3-ųjų, Alytaus ir Marijampolės pataisos namų paskirstytiną pelną, neapriboti įmonėms teisės naudotis savo uždirbto pelno dalimi. Inicijuoti teisės aktų pataisas, kad valstybės įmonių paskirstytino pelno dalis būtų skirstoma vadovaujantis Valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymo nustatyta tvarka.

20. Užtikrinti, kad Socialinės paramos nuteistiesiems fondo lėšos būtų naudojamos tik toms priemonėms, kurios numatytos Vyriausybės patvirtintoje Socialinės paramos nuteistiesiems fondo sudarymo ir jo lėšų naudojimo tvarkoje.

AUDITO PROCESAS

Auditas atliktas pagal audito planą ir audito programą.

Audito etapai: auditas buvo atliekamas nuo 2003-03-18 iki 2003-09-30. Vyresnioji valstybinė auditorė A. Juzėnienė auditą atliko nuo 2003-03-18 iki 2003-07-18 ir nuo 2003-08-25 iki 2003-09-30, vyresnysis valstybinis auditorius A. Norkevičius – nuo 2003-03-18 iki 2003-09-12 ir nuo 2003-09-29 iki 2003-09-30, valstybinė auditorė R. Žirlytė – nuo 2003-03-18 iki 2003-07-04, nuo 2003-07-11 iki 2003-07-18 ir nuo 2003-08-04 iki 2003-09-30.

Audito metu naudoti duomenų surinkimo būdai:

- dokumentinis tikrinimas (rašytinių dokumentų nagrinėjimas);
- statistinis metodas;
- skaičiavimai;
- loginės-sisteminės analizės;
- vadovybės, darbuotojų apklausa raštu;
- pokalbiai su darbuotojais;
- informacijos, gautos iš išorės šaltinių, analizė ir apibendrinimas.

**DUOMENYS APIE KALĖJIMŲ DEPARTAMENTO PRIE TEISINGUMO MINISTERIJOS SISTEMOJE
DIRBANČIUS PAREIGŪNUS, SUSIJUSIUS ARTIMOS GIMINYSTĖS AR SVAINYSTĖS RYŠIAIS
2003.09.02**

Eil. Nr.	Istaigos pavadinimas	Vardas pavardė	Pareigos	Giminystės ar svainystės ryšys
1	Kalėjimų departamentas	Rimvidas Kūgis	direktorius	V. Patackaitės sesers sutuoktinis
		Violeta Patackaitė	Viešųjų ir tarptautinių ryšių skyriaus vyr. specialistė	R. Kūgio žmonos sesuo
		Algirdas Jakeliūnas	KD Finansų skyriaus viršininkas	I. Jakeliūnienės sutuoktinis
		Irena Jakeliūnienė	Vilniaus 1-ųjų pataisos namų Buhalterinės apskaitos skyriaus viršininkė	A. Jakeliūno žmona
2	Pravieniškių 1-ieji pataisos namai	Romas Mioldažys	direktoriaus pavaduotojas apsaugai ir priežiūrai	A. Mioldažio brolis
		Aidas Mioldažys	Apsaugos ir priežiūros skyriaus prižiūrėtojas	R. Mioldažio brolis
3	Pravieniškių 3-ieji pataisos namai	Gintautas Binkulis	direktoriaus pavaduotojas apsaugai ir priežiūrai	G. Binkulienės sutuoktinis
		Gailutė Binkulienė	Buhalterinės apskaitos skyriaus viršininkė	G. Binkulio žmona
		Skirmantas Agurkis	direktorius	D. Jūrienės sugyventinis
		Daiva Jūrienė	Personalo skyriaus viršininkė	S. Agurkio sugyventinė
4	Alytaus pataisos namai	Jonas Muzikevičius	direktoriaus pavaduotojas auklėjamajam darbui	D. Muzikevičienės sutuoktinis
		Danguolė Muzikevičienė	Buhalterinės apskaitos skyriaus viršininko pavaduotoja l.e. skyriaus viršininko pareigas	J. Muzikevičiaus žmona
		Marius Dainauskas	Auklėjamojo darbo skyriaus vyresnysis specialistas	J. Muzikevičiaus žmonos sesers dukros J. Dainauskienės sutuoktinis
		Jolita Dainauskienė	Buhalterinės apskaitos skyriaus buhalterė	D. Muzikevičienės sesers dukra, M. Dainausko žmona
5	Vilniaus 2-ieji pataisos namai	Aleksejus Liniovas	Apsaugos ir priežiūros skyriaus viršininkas	M. Liniovos sutuoktinis
		Marcijana Liniova	Apsaugos ir priežiūros skyriaus punkto pamainos viršininkė	A. Liniovo žmona
		Arūnas Noreikis	Apsaugos ir priežiūros skyriaus pataisos namų direktoriaus budintysis padėjėjas	D. Noreikienės sutuoktinis
		Daiva Noreikienė	Apsaugos ir priežiūros skyriaus vyresnioji prižiūrėtoja	A. Noreikio žmona
6	Kybartų AK	Petras Adomonis	direktoriaus pavaduotojas apsaugai ir priežiūrai	L. Adomonienės sutuoktinis
		Laimutė Adomonienė	Materialinio aprūpinimo skyriaus sandėlio vedėja	P. Adomonio žmona
		Rimantas Zaikauskas	Apsaugos ir priežiūros skyriaus viršininkas	A. Zaikausko brolis
		Audrius Zaikauskas	Apsaugos ir priežiūros skyriaus vyresnysis prižiūrėtojas	R. Zaikausko brolis
		Jevgenijus Šabajevs	direktorius	L. Dobiliausko uošvis
		Linas Dobiliauskas	Apsaugos ir priežiūros skyriaus prižiūrėtojų budinčiosios pamainos vyresnysis	J. Šabajevo žentas

